

Yayın Geliş Tarihi: 11.03.2022
Yayına Kabul Tarihi: 04.08.2022
Online Yayın Tarihi: 30.09.2022
http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.1084870

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 24, Sayı: 3, Yıl: 2022, Sayfa: 1139-1179
E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

İSTİHDAM TEŞVİKLERİNİN İSTİHDAM ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN ÖLÇÜLMESİ: ANKARA ÖRNEĞİ¹

Eyüp Gültekin ÇEVİK*
Abdülkadir DEVELİ**

Öz

Bu çalışmanın amacı, ilave istihdam sağlayan teşviklerin istihdamı ne ölçüde etkilediğinin ve ne kadar fayda sağladığının ölçülmeye çalışılmasıdır. Bu çerçevede, ilave istihdam sağlanması ve istihdamın artırılması için uygulanan 6111, 687 ve 7103 sayılı prim teşviklerinin istihdama olan etkileri nicel araştırma yoluyla incelenmiştir. Çalışmada, araştırma evreni olarak Ankara İlinde bulunan firmalar belirlenmiştir. Örneklem seçimindeyse, araştırma evreninde Nace kodu imalat sektörü olan ve 6111, 687 ve 7103 sayılı prim teşviklerinden yararlanan 1586 firma ele alınmıştır. Bu kapsamda, SPSS yardımıyla kovaryans analizi, korelasyon analizi, regresyon analizi ve varyans analizi uygulanmıştır.

Bu doğrultuda, iş kollarının veya sektörlerin istihdam teşviklerinden yararlanmada birbirinden farklı etki gösterdiği, ilerleyen yıllar itibarıyla teşviklerden yararlanmanın ana faaliyet kolları bazında artış eğilimi içerisinde olduğu, 6111 sayılı prim teşvikinin teşvikli istihdam üzerindeki etkisinin istatistiki bakımdan yüksek düzeyde olduğu, ancak 687 sayılı ve 7103 sayılı prim teşviklerinin ise istatistiki bakımdan orta düzeyde olduğu, ilave istihdam sağlayan prim sübvansiyonlarının teşvikli istihdamı pozitif yönde ve istatistiki bakımdan anlamlı etkilediği, aynı zamanda istihdamı da artırdığı bulgularına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İşsizlik, İstihdam, İlave İstihdam, İstihdam Teşvikleri, Prim Teşvikleri.

¹ Bu çalışma "İstihdam Teşviklerinin İstihdam Üzerindeki Etkisinin Ölçülmesi: Ankara Örneği" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

* Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Çevik, E. G., Develi, A. (2022). İstihdam teşviklerinin istihdam üzerindeki etkisinin ölçülmesi: Ankara örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (3), 1139-1179.

* Doktora Mezunu, ORCID: 0000-0003-2240-8122, egltkncvk@hotmail.com.

* Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İktisat Bölümü, ORCID: 0000-0002-7800-0225, adeveli@ybu.edu.tr.

MEASURING THE EFFECT OF EMPLOYMENT INCENTIVES ON EMPLOYMENT: ANKARA CASE²

Abstract

The aim of this study is to try to measure to what extent incentives that provide additional employment affect employment and how much benefit they provide. In this framework, the effects of premium incentives numbered 6111, 687 and 7103 on employment, which are applied to provide additional employment and increase employment, have been analyzed through quantitative research. In the study, the companies located in Ankara Province were determined as the research universe. In the selection of samples, 1586 firms, which have the Nace code in the research population and benefit from the premium incentives numbered 6111, 687 and 7103, were considered. In this context, covariance analysis, correlation analysis, regression analysis and variance analysis were applied with the help of SPSS.

In this direction, business lines or sectors have different effects on benefiting from employment incentives, the use of incentives has an increasing trend on the basis of main activity branches as of the following years, the effect of premium incentive numbered 6111 on incentive employment is statistically high, but premiums numbered 687 and number 7103 are high. On the other hand, it has been found that the incentives are at a moderate level in terms of statistics, premium subsidies that provide additional employment have a positive and statistically significant effect on employment with incentives, and also increase employment.

***Keywords:** Unemployment, Employment, Additional Employment, Employment Incentives, Premium Incentives.*

GİRİŞ

Bir ülkenin üretim kaynaklarının sınırlı olması ya da üretimin ihtiyaç duyulandan az gerçekleştirilmesi, bunun yanında çalışma yaşındaki nüfusun istihdam imkânlarından fazla artması, işsizliğe neden olmaktadır. İşsizlik, kontrol altına alınsa bile, en ufak belirsizlikte tekrar ortaya çıkabilecek bir risk unsurudur (Teker, 2019, s. 1). Bu nedenle işsizlik, sadece gelişmemiş ülkelerin veya gelişim aşamasındaki ülkelerin değil, tüm dünyanın sorunudur. İşsizliğin çıkış nedeni ülkelerin mevcut ekonomik ve sosyal yapıları ile uygulanmakta olan makro-ekonomik politikaların etkileri olarak ifade edilebilecektir (Kökocak vd., 2009, s. 829). Bu bakımdan dünyanın farklı ülkelerindeki siyasi otoriteler (neredeyse tümü) işsizliği azaltmak veya istihdamı artırmak için çaba sarf etmektedirler. Bu sorunun çözülmemesi problemin daha da derinleşmesine neden olmakta, dünyayı bir kısır döngüye sürüklemektedir.

Özellikle son dönemlerde demografik yapısında belirgin bir değişim gözlenen Türkiye’de eğitim almış nüfus artmaktadır. Ancak bu durum, gelişmişlik düzeyi daha az olan bölgelerin, gelişmiş bölgelere göç vermesine neden olmaktadır.

---

² This study was produced from the doctoral thesis named "Measuring the Effect of Employment Incentives on Employment: Ankara Case".

Bu bakımdan Türkiye için işgücü piyasası, hızlı nüfus artışından ve iç göçten olumsuz etkilenmektedir (Akılotu, 2019, s. 1). Ayrıca kadınların ve gençlerin istihdamdan yeterli pay alamamaları, işveren açısından işgücü maliyetlerinin yüksek olması, teşviklerin mevcudiyetine karşın şartları sağlayan birçok kişinin teşviklerden yararlanamaması ve yapısal eksikliklerin varlığı işsizlik sorununu güçlendirmektedir. Bu durum toplumsal huzursuzluğa da sebep olmaktadır (Tekel, 2019, s. 102).

Öte yandan işsizlik sorununu, tek başına değerlendirmek mümkün değildir; işsizliğin çözümü için istihdamda artış sağlanması gerekmekte, bunun için de öncelikle istihdam ve makro değişkenler arasındaki ilişkinin ortaya konulması gerekmektedir. Bu itibarla istihdamı olumlu yönde etkilemek, aynen işsizliği azaltmak gibi, önemli bir sosyal politika aracıdır (Güçlüoğlu, 2017, s. 1). Bu kapsamda devletler hem ekonomilerini canlandırmak için, hem de farklı nedenlerle ortaya çıkan işsizliği en aza indirebilmek için çeşitli politikalar ortaya koymaktadırlar. Nitekim ülkemizde de işsizliği azaltıcı çalışmalar yapılmış, çeşitli istihdam politikaları uygulamaya konulmuştur (İzmirlioğlu, 2019, s. 110). Ülkemizde 2000’li yıllarda uygulanan prim teşviklerinin sayısı oldukça fazladır. Bu teşviklerin her biri ayrı ayrı özel öneme ve etkiye sahiptir, ancak özünde hepsinin amacı kayıtlı istihdamın artırılmasıdır.

Esas itibarıyla bu çalışmada, Türkiye’de uygulanan istihdam teşviklerinin etkinliğinin test edilmesi, dolayısıyla yeni politikaların oluşturulmasına katkı sağlanması veya mevcut politikaların sonuçları hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmaktadır. Bu itibarla uygulanmakta olan politikaların sonuçlarının ölçülmesi verimi artıracak, dolayısıyla kaynak israfını önleyecektir. Bir başka ifadeyle politikalar için yapılan etkinlik değerlendirme çalışmaları, kaynağın en uygun politikalar için ayrılıp ayrılmadığını tespit etmek, yetersiz sonuçların ortaya çıkması halinde gerekli tedbirleri alarak kaynakları en etkili olabileceği alanlara kaydırmak açısından önem taşımaktadır.

Bu kapsamda, 2016 - 2019 yılları arasında Ankara İlinde faaliyet gösteren ve Nace kodlu imalat sektörü olan 1586 firmaya yönelik olarak 6111 sayılı istihdam teşviki, 7103 sayılı istihdam teşviki ve 687 sayılı istihdam teşviki için Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü Risk Yönetimi ve Proje Daire Başkanlığı'ndan temin edilen veriler nicel araştırma yöntemi olan SPSS aracılığıyla AnkoVA, Korelasyon, Regresyon ve Anova testlerine tabi tutulmuştur.

İşsizlik Olgusu ve İstihdam Politikalarının Rolü

Bir ekonomide, sahip olunan tüm üretim faktörlerinin kullanılmasına *işsizlik*, doğa ve sermayenin üretime katılmayan kısmına *atıl kapasite*, çalışmayan işgücü unsuruna ise *işsiz* denilmektedir (Kökocak vd., 2009, s. 829). Burada atıl kapasite yalnızca ekonomik anlamda bir kayba neden olurken, işgücünün işsiz kalması, hem sosyal hem ekonomik sorunlara sebep olmaktadır (Germir, 2012, s. 3). Bilindiği üzere bir ekonomideki fiilî işsizlik oranı, doğal işsizlik oranından daha çok

arttığında, bu durum gayrisafi yurtiçi hasılda (GSYH) azalışa neden olmaktadır. Bu ise daha az sayıda kişinin istihdam edilmesi ve işsizliğin daha da artması sonucunu doğurmaktadır. Dolayısıyla işsizlik bir kısır döngü meydana getirmektedir. (Karagöl, 2010, s. 55).

Bilindiği üzere işsizlik sorunuyla mücadelenin en etkili yöntemi ekonomik büyümenin sağlanmasıdır. Ekonomi büyüdükçe, başka bir ifadeyle üretim ve yatırımlar arttıkça, yeni işgücüne ihtiyaç duyulacak ve işsizlik azalacaktır. Ancak bu önemli sorunun yalnızca ekonomik büyüme ile çözülmesi mümkün değildir; işsizlik türlerine göre ve işsizlik sorununun en fazla etkilediği gruplara yönelik olarak bazı istihdam politikalarının işsizliğin azaltılması için kullanılması gerekmektedir (Gündoğan, 2013b, s. 168). İstihdam politikaları, öncelikle istihdam artışını gerçekleştiren; bunun yanında istikrar ve ekonomik büyüme aracılığıyla toplumun refah seviyesini artıran; üretim faktörlerinin etkin kullanımı ve adil dağılımı sayesinde yoksulluğu engelleyen; bireylerin insan onuruna yakışır bir hayat sürmelerine olanak sağlayan, tüm kural ve uygulamaları içeren kısaca her türlü politika olarak tanımlanabilir (Koca, 2016, s. 19).

İşgücü piyasası politikaları genellikle iki sınıfta ele alınmaktadır; ilki istihdam performansının doğrudan ve dolaylı şekilde artırılmasının, işgücünün nitelik olarak geliştirilmesinin, işsizlerin iş bulmalarının ve işsizlerin istihdam edilebilirliklerinin artırılmasının hedeflendiği aktif işgücü politikaları; ikincisiyse, işsizliğin sebep olduğu maddi kayıpların giderilmesinin ve işsizlere gelir güvencesi sağlanmasının amaçlandığı pasif işgücü politikalarıdır (Koca, 2016; Küçükü, 2019; Sapancalı, 2007). Pasif işgücü politikalarına işsizlik yardımı, işsizlik sigortası, kısa çalışma ödeneği ve kıdem tazminatı gibi örnekler verilebilirken (Yıldırım, 2015, s. 1); aktif istihdam politikaları ise genel olarak işgücü arz ve talebini uyumlaştıran, (arz yönüyle) işgücünün niteliğini artırıcı veya (talep yönüyle) iş yaratmayı ve iş kurmayı teşvik edici politikalar olarak tanımlanmaktadır (Çapar Diriöz, 2012, s. 2).

Bu iki politika grubu birbirinin alternatifi değil tamamlayıcılarıdır (Gündoğan, 2013b, s. 168). Örneğin pasif işgücü politikaları işsizlerin gelir destekleriyle korunmalarını sağlarken, aktif işgücü politikalarıysa, işsiz bireylerin istihdam edilebilir hale gelmelerini sağlamaktadır. Bu kapsamda, aktif ve pasif işgücü piyasası politikaları işsizliğin sebep olduğu farklı sorunlara çözüm bulmaya çalışmaktadır (Kapar, 2005a; Küpeli, 2014).

Özellikle yapısal ve konjonktürel işsizlikle mücadelede kullanılan ücret ve istihdam sübvansiyonları (Erol, 2013; Gündoğan, 2013b), işgücü talebini artırmak için hem gelişmekte olan ülkelerde hem de gelişmiş ülkelerde oldukça sık kullanılan politikalarıdır. Genellikle istihdam ettikleri çalışanlar karşılığında işverenlere uygulanan; sosyal sigorta prim destekleri, vergi indirimleri, işyerinde kullanılan enerjinin bir kısmının kamu tarafından karşılanması ve doğrudan ücret sübvansiyonu gibi destekleri içermektedir (Germir, 2012; Korkmaz ve Mahiroğulları, 2007).

Özellikle ekonomik daralmalarda ve krizlerde işgücü talebinin yetersizliğine karşı, işgücü maliyetlerinin azaltılması amacıyla teşvikler kullanılmakta ve istihdamın artırılması amaçlanmaktadır (Koç ve Şahin, 2020, s. 1295). İstihdam teşvikleri, aktif istihdam politikaları arasındaki en önemli politika araçlarından birisidir. Birçok ülkede bu tedbir diğer ekonomik politika araçlarıyla birlikte uygulanarak, işgücüne katılımın artırılması, kayıtlı istihdam başta olmak üzere istihdamın artırılması veya dezavantajlı bireylerin durumlarının iyileştirilmesi gibi fırsat eşitliğinin gerçekleştirilmesi amaçlarıyla kullanılmaktadır (Türker, 2014, s. 1).

Sosyal sigortalar prim teşvikleri ücret ve istihdam sübvansiyonlarının bir parçasıdır ve özellikle işverenlere yönelik uygulanmaktadır. Devletin prim teşviklerini uygulamadaki amacı, diğer istihdam teşviklerinde olduğu gibi, işverenlerin işgücü maliyetini azaltmak, bunun sonucunda ilave istihdam yaratmaktır. Ayrıca bu teşviklerin kayıt dışı istihdamı azaltmak, dezavantajlı grupları işgücüne dâhil etmek, üretim ve yatırımların artmasına destek sağlayarak ekonominin kalkınmasını sağlamak gibi amaçları da söz konusudur (İzmirlioğlu, 2019, s. 110).

Türkiye’de ve Dünya’da İstihdam Politikaları

Türkiye için işsizliğin bir problem olarak görülmeye başlanması ve istihdamı artırıcı politikaların uygulanmaya başlanması planlı dönemle birlikte başlamıştır. Planlı dönemin ön hazırlıkları ise 1960 yılından itibaren görülmeye başlamıştır (Özdemir, 2014, s. 10). Buradan hareketle ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın başlatılması ve kalkınmanın sürdürülebilir olmasının sağlanması, bu kapsamda uygulanan politikaların geliştirilmesi ve uyumlaştırılması, kültürel dönüşümün gerçekleştirilmesi, ekonomide eşgüdümün sağlanması, gerekli hallerde kamu tarafından müdahale yapılabilmesi amaçlarıyla beşer yıllık süreler için uygulanacak kalkınma planlarının hazırlanmasına karar verilmiştir (Kasapoğlu, 2018, s. 56-57). Kalkınma planları özel sektör bakımından teşvik edici ve yol gösterici, kamu kesimi içinse uygulamaya yönelik emredici nitelikte tasarlanmıştır (Kepenek ve Yentürk, 2001).

Devletin, işsizliği önlemek, çalışmayı desteklemek ve bunları sağlayacak ekonomik ortamı sağlamak amacıyla gerekli önlemleri alması gerekmektedir (T.C. Anayasası: Md. 49). Devletin bunları yapmak için birçok aracı vardır. Bu araçlardan biri de sosyal sigorta primlerine ilişkin teşvik veya desteklerdir. Bu teşviklerin hayata geçirilmesinde Hazine ve Maliye Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı ve Türkiye İş Kurumu gibi birçok bakanlık ve kamu kurumu görev almaktadır. Bu kapsamda, özel sektör işverenlerine yönelik olarak; kayıtlı sigortalı istihdamının artırılması, dezavantajlı grupların istihdamının artırılması, ulusal veya bölgesel çapta stratejik yatırımların özendirilmesi amacıyla çeşitli kanuni düzenlemelerle sigorta primi teşvikleri ve destekleri uygulanmaktadır (Bağlı, 2018, s. 29-30).

Sosyal sigorta primlerine ilişkin teşvikler, birbiriyle bağlantılı iki ana amaca yönelik olarak siyasi otoriteler tarafından verilmektedir. Buna göre söz konusu teşviklerin ilk amacı üretim ve kayıtlı istihdamın artırılmasını sağlamak, ikinci amacı ise iktisadi kalkınmanın artırılmasını ve işsizliğin azalmasını sağlamak olarak sayılabilir. Ayrıca, kayıt dışı istihdamın azalmasında ve dezavantajlı bireylerin toplumsal hayata ve iş hayatına entegre olmalarında da prim teşviklerinin etkisi söz konusudur (Demir, 2018; SGK, 2017i).

Bu kapsamda işsizliği azaltmak amacıyla, özellikle 2000’li yıllardan sonra Türkiye’de işgücü maliyetlerini düşürmek amacıyla istihdam teşvikleri uygulanmıştır. Bu teşviklerin belli başlı olanlarına, geçerli oldukları dönemler ve dayanak kanunları ile birlikte Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1: Yakın dönemde uygulanan sosyal sigortalar prim teşvikleri

Teşvikin Adı	İlgili Kanun	Kanun Maddesi	Yürürlük Dönemi
Kültür Yatırımları ve Girişimlerine Yönelik Teşvik	5225	Md. 5	01.08.2004-Süresiz.
Araştırma, Geliştirme ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesine Yönelik Teşvik	5746	Md. 3	01.04.2008-31.12.2023
Engelli Sigortalı İstihdamına Yönelik Teşvik	4857	Md. 30	01.07.2008-Süresiz.
Malullük, Yaşlılık ve Ölüm Sigortaları Primlerinin İşveren Hissesinde 5 Puanlık İndirim	5510	Md. 81/1-1	01.10.2008-Süresiz.
Yatırımlarda Devlet Yardımları Teşviki	5510	Ek Md. 2	18.08.2009-(Dört farklı grup için 2-3-5-7 yıllık farklı süreler) 15.06.2012- Süresiz.
İşsizlik Ödeneği Alanlara Uygulanan İstihdam Teşviki	4447	Md. 50	01.10.2009-Süresiz.
Genç ve Kadın İstihdamına Yönelik Teşvik	4447	Geçici Md. 10	01.03.2011-31.12.2022
Gelişmekte Olan Bölgelerdeki İşverenlerin Çalıştırdıkları Sigortalılar Adına Ödeyeceği Uzun Vadeli Sigorta Kolları Primi İşveren Hissesi Teşvikine İlaveten Uygulanan 6 Puanlık İndirim	5510	Md. 81/2	01.01.2013-(Üç farklı grup için 4-5-6 yıllık farklı süreler)
Yurt Dışına Götürülen Sigortalılar Adına Ödenecek Olan Genel Sağlık Sigortası Primi İşveren Hissesinde 5 Puanlık İndirim	5510	Md. 81/1-i	01.06.2013-Süresiz.
Sosyal Yardım Alanların İstihdamı Halinde Uygulanan Prim Teşviki	3294	Ek Md. 5	26.04.2016- Süresiz
Sosyal Hizmetlerden Faydalanan Kişilerin İstihdamı Halinde Uygulanan Teşvik	2828	Ek Md. 1	19.02.2014- Süresiz
İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetlerinin Desteklenmesi Teşviki	6331	Md. 7	01.01.2014- Süresiz
4/b (Bağ-Kur) 5 Puan Teşviki	5510	Md. 81/j	01.10.2016- Süresiz
Genç Girişimci Teşviki	5510	Md. 81/k	01.06.2018 Süresiz

Çok Tehlikeli Sınıfta Yer Alan İşyerlerinde İşsizlik Sigortası İşveren Hissesi Teşviki Uygulaması	4447	Ek Md. 4	31.12.2018- Süresiz
Asgari Ücret Desteği	5510	Geçici Md. 80	01.01.2020- 31.12.2021
İşbaşı Eğitimini Bitirenlerin İstihdamına Yönelik Teşvik	4447	Geçici Md. 15	23.04.2015-İmalat sanayi sektöründe 42/48 ay, diğer sektörde 30/36 ay süreyle destek verilir.

Kaynak: Tablo 1’de yer alan bilgiler, Kanunlar dikkate alınarak yazar tarafından derlenmiştir.

Tablo 1’de görüldüğü üzere 2000’li yıllarda uygulanan prim teşviklerinin sayısı oldukça fazladır. Hali hazırda uygulanmakta olan bir çok teşvik türü bulunmakta ve her geçen gün yeni teşvik türleri eklenmektedir.

Dünyada, işsizliği önlemeye yönelik politikalar, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında ciddi anlamda uygulanmaya başlanmıştır. Bu dönemde ABD tam istihdamı sağlamaya yönelik politikalar uygulamaktayken; Avrupa ülkeleri, işsizliğin önlenmesine ve azaltılmasına yönelik politikalara yönelmiştir (Ekin, 2000, s. 316). Söz konusu uygulamalara bakıldığında, ilk olarak makroekonomik politikalarla istihdamın artırılması ve işsizliğin önlenmesine çalışılmışsa da, yalnızca makroekonomik politikaların işsizliğin çözümü için yeterli olamaması nedeniyle özellikle aktif işgücü piyasası politikalarına yönelinmiştir (Korkmaz ve Mahiroğulları, 2007, s. 86). OECD ülkelerinde en çok kullanılan aktif işgücü piyasası politikalarını eğitim programları, istihdam teşvikleri ile eşleştirme ve işe yerleştirme hizmetleri oluşturmaktadır (Nie ve Struby, 2011, p. 39 - 40).

Öte yandan pasif işgücü piyasası politikaları XX. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren birçok ülkede uygulanmaktadır (Korkmaz ve Mahiroğulları, 2007, s. 86). Özellikle Batı Avrupa’da, 1980’li yılların başlarına değin, üretim sektöründeki iş kaybını telafi etmek amacıyla pasif istihdam politikaları benimsenmekteydi. İş kayıplarının ve sosyal maliyetlerin azaltılması amacıyla uygulanan söz konusu pasif işgücü politikalarını, daha çok sosyal yardımlar, iş kaybı tazminatı ve erken emeklilik uygulamaları oluşturmaktaydı. Ancak pasif istihdam politikaları tam anlamıyla işsizlikle mücadele edemediğinden 1980’lerin ortalarına doğru birçok ülkede durduruldu. Bu aşamada aktif istihdam politikaları OECD ve AB gibi uluslararası örgütlerin de desteğiyle dünya genelinde yaygınlaşmaya başladı. Özellikle OECD tarafından 1994 yılında yayınlanan İş Stratejisi, ardından AB tarafından 1997 yılında yayınlanan Avrupa İstihdam Stratejisi ve 2000 yılında gerçekleştirilen Lizbon Zirvesi aktif istihdam politikalarının en ciddi örneklerini oluşturmaktadır. Birinci nesil aktif işgücü piyasası politikaları uzun vadeli işsizliğin getirdiği zorlukları gidermekten daha ziyade, yol gösterici ilkelerden ve tavsiyelerden oluşuyordu (Daguerre ve Etherington, 2009, p. 5).

İstihdam ve ücret sübvansiyonlarına ilişkin olarak, Fransa ve Belçika gibi ülkelerin doğrudan ücret desteğini, Türkiye, Portekiz, İspanya ve İtalya gibi ülkelerin işverenlerin sosyal güvenlik yükümlülüklerinin azaltılması yolunu tercih

ettikleri görülmektedir. Ancak birçok ülkede dönem dönem bu desteklerin bir arada uygulandığı bilinmektedir (Gündoğan, 2013b; s. 172).

LİTERATÜR TARAMASI

İstihdam teşviklerinin etkilerini analitik olarak incelemeyen önce, bu konuda yapılan çalışmalar incelenmiştir. Bu kapsamda konuya ilişkin olarak yapılan literatür taraması sonucunda, Türkiye’de ve dünyada istihdam teşviklerine ilişkin ulaşılan çalışmalar hakkında özet bilgilere yer verilmiştir.

Stephan (2010) çalışmasında, Almanya’da 2003 yılında uygulamaya konulan istihdam programı kapsamında işverenlere yönelik uygulanan ücret sübvansiyonlarını ve sübvansiyon edilen işlere giren çalışanların ücretleri ile sübvansiyon edilmemiş işlere giren çalışanların ücretlerini, programın öncesine ve sonrasına ait (2000 - 2007 dönemi) verileri kullanarak farkların farkı metoduyla analiz etmiştir. Çalışmanın ilk sonucu olarak, sübvansiyon edilen işçiler ile benzer özelliklere sahip olan ancak sübvansiyon edilmemiş işçiler arasında önemli bir günlük ücret farkı bulunmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Öte yandan, sübvansiyon edilen işçilerin belirli bir “koruma süresi” içinde işten çıkarılmaları durumunda işverenlerin sübvansiyonun belli bir oranını iade etmeleri gerektiği için, sübvansiyonlu işçilerin istihdam edilme sürelerinin diğer işçilerden daha uzun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla paralel bir şekilde çalışmanın ikinci sonucu olarak kümülatif ücretler ile sübvansiyon arasında pozitif bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Hamersma (2005) çalışmasında, ABD’de istihdam sübvansiyonları üzerinde dinamik bir model geliştirilerek, İş Fırsatları Vergi İndirimi (Work Opportunity Tax Credit) ve İş Refahı Vergi İndirimi (Welfare to Work Tax Credit) gibi bazı işveren sübvansiyonlarının istihdam sonuçlarına etkilerini test etmiştir. Model, sübvansiyon edilen işçilerin, eşit özelliklere sahip sübvansiyon edilmeyen işçilere kıyasla daha yüksek istihdam oranlarına ve daha yüksek ücretlere sahip olacağını öngörmekte ve sübvansiyonun iş süresini uzatıcı bazı etkilerini vurgulamaktadır. Sonuç olarak dezavantajlı nüfusun işgücü piyasasına katılımı konusunda etkilerinin sınırlı olduğu, programın kısa vadede istihdamı ve ücretleri artırdığı, ancak bu program kapsamındaki istihdamın devamlılık arz etmediği bulgularına ulaşılmıştır.

Lombardi, Skans ve Vikström (2018) çalışmalarında, İsveç’e hedeflenen ücret sübvansiyonlarının işe alım yapan firmaların performansını nasıl etkilediğini incelemişlerdir. Buna göre; inceleme döneminde (1998 - 2008) sübvansiyondan yararlanılarak işe alınan işçi sayıları ile toplam işe alınan işçi sayıları; ayrıca sübvansiyon sürecinde işe alınan işçilerin sayısı ile sübvansiyon uygulanmayan dönemde işe alınan işçilerin sayısı karşılaştırılmakta, bunun yanında firmaların işletme maliyetleri, karları, varlıklarının değeri, gelirleri, yıllık ciroları, yatırımları ve yarattıkları katma değer gibi bilgiler de dikkate alınmaktadır. Çalışma sonucunda ücret sübvansiyonundan yararlanan firmaların işe alım sonrasında, diğer işe alım yapan firmalardan önemli ölçüde daha iyi performans gösterdiği bulgularına ulaşılmıştır.

Forslund, Johansson ve Lindqvist (2004), İsveç için istihdam sübvansiyonları programının çalışma yaşamına etkisi olup olmadığını test etmişlerdir. Analiz, 1998 - 2002 dönemine ilişkin veriler kullanılarak farkların farkı ve araç değişkeni yöntemleri kullanarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, programın olumlu sonuçlar doğurduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Lechner, Gerfin ve Steiger (2010) çalışmalarında, İsviçre’de uygulanan kar amacı gütmeyen mesleki gelişim ve eğitim programları ile geçici işler için sübvansiyon programlarının, işgücü piyasasına etkilerini araştırmaktadırlar. Ekonometrik eşleştirme yöntemleri, geçici işler için sübvansiyonun işsizlerin işe geri alınmasında mesleki gelişim ve eğitim programlarından daha başarılı olduğu sonucunu göstermektedir.

Gamberoni, Gradeva ve Weber’in (2016) çalışması, 2012 yılında İspanya’da gerçekleştirilen işgücü piyasası reformu kapsamında 50’den az çalışanı olan firmalara sağlanan işe alım sübvansiyonunun istihdama etkisine odaklanmaktadır. Çalışmada sübvansiyondan yararlanan firmalar ile 50 çalışan eşğine yakın olan ancak destekten yararlanmayan firmalara ilişkin 2004 - 2014 dönemi verileri, regresyon süreksizlik analizi kullanarak karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda programdan yararlanan firmalarda diğerlerine göre ortalama yüzde 2 daha fazla istihdam artışı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Aksoy (2012), Türkiye’nin bazı makroekonomik değişkenleri (reel GSYH, reel döviz kuru, reel faiz oranı ve ihracatın ithalatı karşılama oranı) ile ücretlerin üzerindeki yüklerin (vergiler, tasarruf teşvik kesintisi, işsizlik sigortası primi ve sosyal güvenlik primleri) istihdam üzerindeki etkilerini incelemiştir. Çalışmada ayrıca 5084 ve 5763 sayılı yasaların istihdam üzerindeki etkileri de araştırılmıştır. Çalışmada 1988 - 2010 dönemine ilişkin veriler genelleştirilmiş etki-tepki analizi, vektör hata düzeltme modeli (VHDM) kullanılarak yapılmış, 5084 ve 5763 sayılı yasalar kukla değişken olarak kullanılmıştır. Analizler neticesinde, kukla değişken olarak kullanılan 5763 ve 5084 sayılı istihdamı teşvik kanunlarının, istihdam üzerinde güçlü etkilerinin olduğu, 5763 sayılı yasanın etkisinin 5084 sayılı yasadan daha fazla olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Çalışma sonucunda, diğer hususların yanı sıra, istihdam teşvik düzenlemelerinin ulusal kapsamda olmasının daha etkin sonuçlar doğuracağı değerlendirilmiştir.

Gürsel ve Uysal (2010) araştırmalarında, kadınlar, gençler ve mesleki yeterlilik belgesine sahip kişilerin istihdamına ilişkin teşvikin, 30-44 yaş aralığındaki kadınların istihdamına etkilerini incelemiştir. Çalışmada söz konusu teşvikin kayıtlı istihdamı olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kadınların, sanayi sektöründeki nitelikli el becerisi gerektiren işlerde ve görel olarak büyük şirketlerde istihdam edilmelerinde söz konusu teşviklerin etkisi olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Teşviklerin eğitim seviyesi bakımından etkisi değerlendirildiğinde, lise seviyesinin altında eğitim almış kadınların istihdamının diğerlerine nazaran daha fazla arttığı da tespit edilmiştir.

Görüldüğü üzere, istihdamın artırılmasına yönelik politikalar hakkında pek çok teorik ve ampirik çalışma bulunmaktadır. Sayısal çalışmaların bazılarında, farklı ekonomik göstergelerle istihdam politikaları arasındaki ilişki analiz edilmiş, bir kısmındaysa ekonomik krizlerin istihdam üzerindeki etkileri incelenmiştir. Ancak ilave istihdam teşviklerinin istihdam üzerindeki etkisinin doğrudan uygulama verileri kullanılarak analiz edildiği bir çalışma bulunmamaktadır. Bu bakımdan çalışma, kendi alanındaki ilklerden biri olarak değerlendirilebilir.

ARAŞTIRMA

Araştırmanın amacı, yöntemi, örnekleme ve veri seti

Çalışmamızın ana gayesini Türkiye’de işsizlik sorununu çözmek amacıyla uygulanan istihdam teşviklerinin etkinliğinin test edilmesi, dolayısıyla yeni politikaların oluşturulmasına katkı sağlanması veya mevcut politikaların sonuçları hakkında bilgi edinilmesi oluşturmaktadır.

Çalışmamızda bazı sorulara cevap aranmaktadır. Bunları şöyle sıralamak mümkündür;

1. İşsizliğin azaltılması ve istihdamın artırılması amacıyla uygulanan politikalar arasında yer alan istihdam teşvikleri yeterince etkin mi?
2. İstihdam teşviklerinin istihdam üzerindeki etkisi ölçülebilir mi?
3. İstihdam teşviklerinin istihdam üzerinde etkisi var mı?
4. İstihdamın artırılabilmesi için neler yapılabilir?

Bu itibarla çalışmada oldukça çok sayıda alt hipotez bulunmakla birlikte ana hipotez (ve alternatifi) aşağıdaki şekilde belirlenmiştir;

H_0 : Türkiye’de 2016-2019 döneminde uygulanan istihdam teşviklerinin, istihdam üzerinde olumlu etkisi yoktur.

H_1 : Türkiye’de 2016-2019 döneminde uygulanan istihdam teşviklerinin, istihdam üzerinde olumlu etkisi vardır.

Ülkemizde 2000’li yıllarda uygulanan prim teşviklerinin sayısı oldukça fazladır. Hali hazırda uygulanmakta olan toplam 22 teşvik türü bulunmaktadır. Bu teşviklerin her biri ayrı ayrı özel öneme ve etkiye sahiptir, ancak özünde hepsinin amacı kayıtlı istihdamın artırılmasıdır. Bu nedenle hangi teşvikin istihdam üzerinde hangi yönde ve ne kadar etkisinin olduğunun somut olarak ölçülmesi birçok açıdan faydalar sağlayacaktır. Teşviklerin istihdam üzerindeki etkisinin daha net görülebilmesi adına işçilerin işe alındıkları tarihten önceki dönemde kayıtlı sigortalıların dışında olmalarına (işsiz olmalarına) ve bu sebeple ilave istihdam oluşturmalarına bakılmıştır. Bu nedenle çalışmamızda, istihdam teşviklerinin istihdam üzerindeki etkisinin ölçülebilmesi amacıyla;

1. 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'nun Geçici 10'uncu Maddesi Kapsamında Genç, Kadın ve Mesleki Belge Sahibi Olanların İstihdamı Halinde Uygulanan Teşvik (6111 Sayılı Teşvik) Uygulamasının,
2. İŞKUR'a Kayıtlı İşsizlerin 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'nun Geçici 17'nci Maddesi Kapsamında İstihdamının Teşviki (687 / 1687 Sayılı Teşvik) Uygulamasının,
3. İŞKUR'a Kayıtlı İşsizlerin 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'nun Geçici 19'uncu Maddesi Kapsamında İstihdamının Teşviki (7103 Sayılı Teşvik) Uygulamasının istihdama olan etkilerinin nicel araştırma yoluyla ölçülmesi hedeflenmiştir.

Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından işverenlere verilen prim teşviklerinin istihdama etkisini ölçmek için yıllara ve aylara sâri prim teşvik dağılımlarını görebilmek adına 2016 – 2019 yılları ele alınmıştır. 2017, 2018 ve 2019 yıllarında uygulanan teşviklerin efektif olup olmadığını görebilmek adına 2016 yılı baz alınmıştır. Zira Sosyal Güvenlik Kurumu istihdam teşviklerine ilişkin verileri oldukça detaylı bir şekilde tutmaktadır. Bu kapsamda Ankara'da söz konusu teşviklerden yararlanan firmalar araştırma evreni olarak belirlenmiştir. Örneklem seçimindeyse, Türkiye'de ekonomik açıdan büyümenin lokomotifinin imalat sektörü olması nedeniyle çalışmamız imalat sektörü ile sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda, Ankara'da 30 farklı imalat sektörü iş kolunda faaliyet gösteren firmalardan 2016 - 2019 yılları arasında 6111 sayılı Kanun, 687 sayılı KHK ve 7103 sayılı Kanun kapsamında uygulanan teşviklerden yararlanan firmalar Tablo 2'de örneklem olarak belirlenmiştir.

Tablo 2: NACE kodu imalat olan 30 adet iş sektörü

Sıra No	SGK Kodu	Nace	İmalat Sektörü İş Kolları
1	3109		Diğer Mobilyaların İmalatı
2	1812		Diğer Matbaacılık
3	2562		Metallerin Makinede İşlenmesi ve Şekil Verilmesi
4	2822		Kaldırma ve Taşıma Ekipmanları İmalatı
5	2611		Elektronik Bileşenlerin İmalatı
6	1394		Halat, İp, Sicim ve Ağ İmalatı
7	3101		Büro ve Mağaza Mobilyaları İmalatı
8	1085		Hazır Yemeklerin ve Yiyeceklerin İmalatı
9	2420		Çelikten Tüpler, Borular, İçi Boş Profiller ve Benzeri Bağlantı Parçalarının İmalatı
10	2593		Tel Ürünleri, Zincirler ve Yayların İmalatı
11	2223		Plastik İnşaat Malzemesi İmalatı
12	2442		Alüminyum Üretilmesi

13	2561	Metallerin İşlenmesi ve Kaplanması
14	2229	Diğer Plastik Ürünlerin İmalatı
15	1392	Giyim Eşyası Dışındaki Tamamlanmış Tekstil Ürünlerinin İmalatı
16	1330	Tekstil Ürünlerinin Bitirilmesi
17	3320	Sanayi Makine ve Ekipmanlarının Kurulumu
18	2732	Diğer Elektronik ve Elektrik Telleri ve Kablolarının İmalatı
19	3312	Makinelerin Onarımı
20	2932	Motorlu Kara Taşıtları İçin Diğer Parça ve Aksesuarların İmalatı
21	2410	Ana Demir ve Çelik Ürünleri İle Demir Alaşımları İmalatı
22	3230	Spor Malzemeleri İmalatı
23	1013	Et ve Kümes Hayvanları Etlerinden Üretilen Ürünlerin İmalatı
24	2110	Temel Eczacılık Ürünleri İmalatı
25	2222	Plastik Torba, Çanta, Poşet, Çuval, Kutu, Damacana, Şişe, Makara vb. Paketleme Malzemelerinin İmalatı
26	2895	Kâğıt ve Mukavva Üretiminde Kullanılan Makinelerin İmalatı
27	2441	Değerli Metal Üretimi
28	2511	Metal Yapı ve Yapı Parçaları İmalatı
29	2640	Tüketici Elektroniği Ürünlerinin İmalatı
30	2712	Elektrik Dağıtım ve Kontrol Cihazları İmalatı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ankara’da, Tablo 2’de yer verilen 30 farklı imalat sektörü iş kolunda faaliyet gösteren firmalar arasından, 2016 - 2019 yılları arasında 6111 sayılı Kanun, 7103 sayılı Kanun ve 687 sayılı KHK kapsamında uygulanan teşviklerden yararlanan 1605 firma araştırmamızın örneklemini oluşturmuştur.

Belirlenen örnekleme ilişkin veriler 30 adet NACE Kodu için 2016 - 2019 yıllarına ilişkin çalışan personel sayıları (kadın ve erkek), çalışan teşvikli personel sayıları (kadın ve erkek) ve 6111, 687/1687 ve 7103 sayılı teşvikler kapsamında yararlanılmış olan teşvik tutarları ay bazında olmak üzere SGK Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü Risk Yönetimi ve Proje Daire Başkanlığı'ndan talep edilmiştir.

Araştırma kapsamında SGK’dan temin edilerek süzülen ve düzenlenen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) yardımıyla analize tabi tutulmuştur. Verilerin değerlendirilmesinde kovaryans analizi, korelasyon analizi, regresyon analizi ve varyans analizi kullanılmış, ayrıca bu analizlerin yapılması için gerekli olan diğer tanımlayıcı istatistik kavram (standart sapma, ortalama, yüzdeler, sıklık vb.) ve metotlarından yararlanılmıştır.

Araştırmada, firmaların 2016 yılı istihdam verilerine göre 2017, 2018 ve 2019 yıllarındaki istihdam verilerinin, ana faaliyet koluna göre farklılaşma durumları

(teşvikli istihdam edilenler) tek yönlü ANCOVA analizi ile incelenmiştir. Aynı zamanda, 2016 yılı prim teşviklerine göre 2017, 2018 ve 2019 yıllarına ilişkin prim teşviklerinin, ana faaliyet koluna göre farklılaşma durumları da tek yönlü ANCOVA analizi ile incelemeye tabi tutulmuştur.

Araştırma değişkenlerinin dağılımları normal olduğu için parametrik test yöntemlerinden yararlanılmış, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında bir ilişkinin olup olmadığı Pearson korelasyon analiziyle test edilmiş, bağımlı değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ise regresyon analiziyle ortaya konulmuştur. Ulaşılan bulgular %95 güven aralığı ve %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Bunların yanı sıra, firmaların 687 nolu KHK kapsamında aldıkları prim teşviki, 6111 nolu Kanun kapsamında aldıkları prim teşviki ve 7103 nolu Kanun kapsamında aldıkları prim teşviklerinin istihdam ve teşvikli istihdam üzerindeki etkisi çoklu doğrusal regresyon ile analiz edilmiştir. Bu kapsamda veri setinin gerekli varsayımları sağlayıp sağlamadığı yapılan analizlerle saptanmıştır. Standart hatalar arasında otokorelasyon olup olmadığını saptamak içinse Durbin-Watson testinden yararlanılmıştır.

Son olarak, yıllara göre inceleme kapsamındaki istihdam türleri ve teşvik tutarları arasındaki farklılaşma ANOVA yardımıyla incelenmiştir. Ayrıca toplam teşvik tutarına ilişkin istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğu da Bonferroni post hoc testi ile analize tabi tutulmuştur.

BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde öncelikle, ana faaliyet kollarının betimleyici yöndeki dağılımları ile istihdam sayısının değişimi ve prim teşviklerinin etkililiğini ortaya koymak amacıyla “Tek Yönlü ANCOVA” sonuçlarına yer verilmiştir. Ayrıca bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığıysa Pearson korelasyon analiziyle test edilerek, bağımlı değişkenler arasındaki ilişkinin yönü regresyon analiziyle ortaya konulmuştur. Bunların yanı sıra, firmaların 687 nolu KHK kapsamında aldıkları prim teşviki, 6111 nolu Kanun kapsamında aldıkları prim teşviki ve 7103 nolu Kanun kapsamında aldıkları prim teşviklerinin istihdam ve teşvikli istihdam üzerindeki etkisi çoklu doğrusal regresyon ile analiz edilmiştir. Son olarak firmaların faaliyet yıllarına göre istihdam ve teşvik tutarları arasındaki farklılaşma ile faaliyet koluna göre 2016, 2017, 2018 ve 2019 yıllarının istihdam ve teşvik tutarları arasındaki farklılaşma ANOVA ile irdelenmiştir. Ayrıca toplam teşvik tutarına ilişkin istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğu da Bonferroni post hoc testi ile analize tabi tutulmuştur.

Firmaların İş Koluna İlişkin Bulgular

SGK’den temin edilerek düzenlenen verilerde imalat sektörüne ait iş kolları ve bu iş kollarında faaliyet gösteren firmalar yer almaktadır. Söz konusu firmaların iş kollarına göre frekans ve yüzde oranları dağılımlarına Tablo 3’te yer verilmiştir.

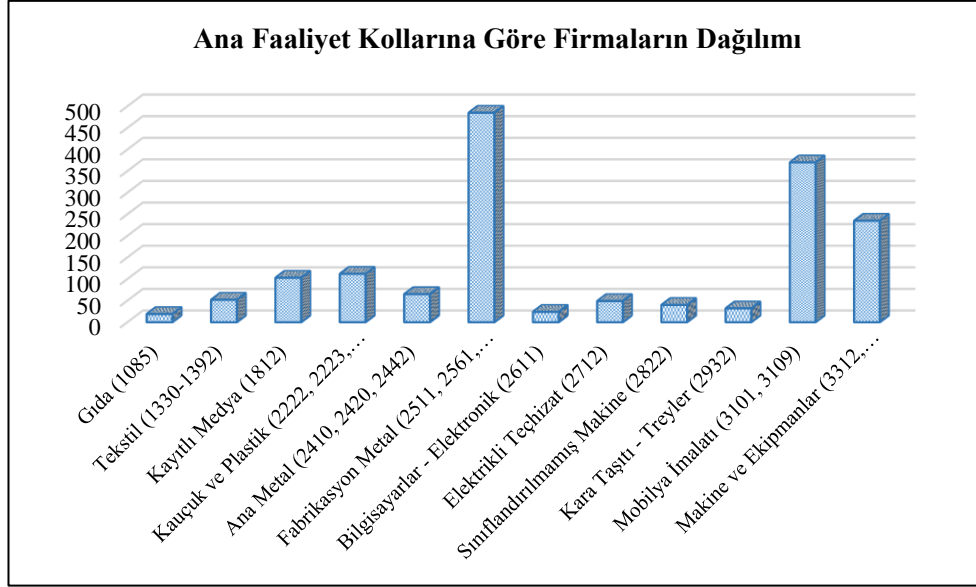
Tablo 3: Firmaların iş kollarına göre dağılımı

İş Kolu	Firma Sayısı	Toplam Sayısı	Firma İçindeki Payı (%)	İş Kolu	Firma Sayısı	Toplam Sayısı	Firma İçindeki Payı (%)
1085 Nolu İş Kolu	19	1,2		2561 Nolu İş Kolu	39	2,5	
1330 Nolu İş Kolu	11	0,7		2562 Nolu İş Kolu	370	23,3	
1392 Nolu İş Kolu	41	2,6		2593 Nolu İş Kolu	19	1,2	
1812 Nolu İş Kolu	103	6,5		2611 Nolu İş Kolu	24	1,5	
2222 Nolu İş Kolu	33	2,1		2712 Nolu İş Kolu	49	3,1	
2223 Nolu İş Kolu	40	2,5		2822 Nolu İş Kolu	40	2,5	
2229 Nolu İş Kolu	39	2,5		2932 Nolu İş Kolu	32	2,0	
2410 Nolu İş Kolu	31	2,0		3101 Nolu İş Kolu	173	10,9	
2420 Nolu İş Kolu	18	1,1		3109 Nolu İş Kolu	197	12,4	
2442 Nolu İş Kolu	16	1,0		3312 Nolu İş Kolu	120	7,6	
2511 Nolu İş Kolu	57	3,6		3320 Nolu İş Kolu	115	7,3	
Toplam					1586	100	

Kaynak: SGK'dan temin edilen veriler kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Firmaların iş koluna göre dağılımlarına bakıldığında %23,3'ünün 2562 nolu (Metallerin Makinede İşlenmesi ve Şekil Verilmesi) iş kolunda, %12,4'ünün 3109 nolu (Diğer Mobilyaların İmalatı) iş kolunda, %10,9'unun 3101 nolu (Büro ve Mağaza Mobilyaları İmalatı) iş kolunda, %7,6'sının 3312 nolu (Makinelerin Onarımı) iş kolunda, %7,3'ünün 3320 nolu (Sanayi Makine ve Ekipmanlarının Kurulumu) iş kolunda, %6,5'inin 1812 nolu (Diğer Matbaacılık) iş kolunda ve %32'sinin diğer iş kollarında faaliyet gösterdikleri görülmektedir. Ayrıca, daha doğru ve anlamlı sonuçlar elde etmek için aynı ana faaliyet kolu içerisinde yer alan iş kolları birleştirilmiştir.

Bu kapsamda 1330 ve 1392 nolu iş kolları, 2222, 2223 ve 2229 nolu iş kolları, 2410, 2420 ve 2442 nolu iş kolları, 2511, 2561, 2562 ve 2593 nolu iş kolları, 3101 ve 3109 nolu iş kolları, 3312 ve 3320 nolu iş kolları birleştirilerek değerlendirilmiş olup nihai sonuç Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1: Firmaların ana faaliyet kollarına göre dağılımı

Kaynak: SGK'dan temin edilen veriler kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

ANCOVA Analizi ve Hipotez Testleri

Bu bölümde, firmaların betimleyici yönde dağılımları ile istihdam sayısının değişimi ve prim teşviklerinin etkililiğini ortaya koymak amacıyla "Tek Yönlü ANCOVA" sonuçlarına yer verilmiştir. Araştırmada anlamlılık düzeyi " $p < 0,05$ " olarak kabul edilmiştir.

Bilindiği üzere kovaryans analizinin amacı, ortak etki yaratan değişkenin (2016 yılı istihdam ve prim teşviki) etkisini kırıp yapılan düzeltme sonrası bağımlı değişken (2017 - 2018 ve 2019 yıllarında uygulanan istihdam ve prim teşvikleri) üzerindeki değişimin bağımsız değişkenden (ana faaliyet kolu) dolayı olup olmadığını incelemektir. Ayrıca ANCOVA'nın uygulanabilmesi için bazı varsayımların sağlanması gerekmektedir (Büyüköztürk, 1998; Karakaya Özyer ve Yıldız, 2018; Kılıç, 2017; Özgören, 2011);

1. Gruplar birbirinden bağımsız olmalıdır.
2. Gruplara ait varyans homojen olmalıdır.
3. Grup içi regresyon katsayıları eşit olmalıdır.
4. Grupların bağımlı değişkene ilişkin dağılımları normal olmalıdır (Toplam örneklem büyüklüğü 30 ve üstü ise bu şart göz ardı edilebilir).
5. Bağımlı ve ortak değişken aralıklı veya oransal olmalıdır.

Normal dağılım varsayımı grupların bağımlı değişkene ait dağılımların örneklem sayısı yeterli olduğu için değerlendirilmemiştir. Bununla birlikte hem bağımlı değişken hem de ortak değişkenin oransal olması varsayımı da sağlanmıştır. Varyansların homojenliği ise sonuçları Levene's Testi ile incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre varyansların homojenliği varsayımının da sağlandığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Ayrıca "Grup içi regresyon katsayıları eşit değildir" varsayımının da sağlandığı belirlenmiştir.

2016-2017 Yılları İstihdam Verilerinin Karşılaştırılması

Araştırmanın bu bölümünde firmaların 2016 yılı istihdam verilerine göre 2017 yılı istihdam verilerinin, ana faaliyet koluna göre farklılaşma durumları tek yönlü ANCOVA analizi ile incelenmiş olup aşağıda yer alan hipotezler (Hipotez 1) test edilmiştir.

H_0 : Firmaların 2016 yılı istihdam sayısına göre 2017 yılı istihdam sayısı, firmaların ana faaliyet koluna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

H_1 : Firmaların 2016 yılı istihdam sayısına göre 2017 yılı istihdam sayısı, firmaların ana faaliyet koluna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Tablo 4: Firmaların ana faaliyet koluna göre 2016 ve 2017 yılı istihdam verileri

Faaliyet Kolu	2016		2017		2017 ^{a3}
	Ort	SS	Ort	SS	
Gıda Ürünlerinin İmalatı	22,86	4,14	23,28	22,25	23,58 ^a
Tekstil Ürünlerinin İmalatı	22,44	10,93	25,91	10,01	26,67 ^a
Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması İmalatı	16,67	5,22	16,83	7,39	23,78 ^a
Kauçuk ve Plastik Ürünlerin İmalatı	22,21	6,78	23,03	8,18	24,04 ^a
Ana Metal Sanayii İmalatı	28,04	5,49	28,90	10,91	23,64 ^a
Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine ve Teçhizat Hariç)	26,38	9,88	28,44	22,78	24,96 ^a
Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	155,77	42,81	166,80	47,02	24,28 ^a

³ a: Düzeltilmiş Değerler.

Elektrikli Teçhizat İmalatı	42,65	22,33	49,41	26,47	28,44 ^a
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı	24,78	7,25	26,39	17,66	24,63 ^a
Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı	35,75	16,29	42,29	36,36	28,75^a
Mobilya İmalatı	15,99	5,53	16,73	15,26	24,41 ^a
Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı İmalatı	10,22	4,68	10,03	5,06	23,92 ^a
Toplam	23,14	9,12	24,69	15,15	

Kaynak: SGK'dan temin edilen verilerin SPSS'te analiz edilmesiyle hazırlanmıştır.

Tablo 4'te sunulan ortalama değerler incelendiğinde; 2016 yılı istihdam sayısının etkisi kırıldıktan sonra oluşan 2017 yılı düzeltilmiş ortalama istihdam verileri incelendiğinde ise Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı ana faaliyet kolunda faaliyet gösteren firmaların 2017 yılı düzeltilmiş istihdam sayısı ortalaması 28,75 ile en yüksek veri iken Gıda Ürünlerinin İmalatı ana faaliyet kolunda faaliyet gösteren firmaların 2017 yılı düzeltilmiş istihdam sayısı ortalaması 23,58 ile en düşük veridir.

Tablo 5: Ana faaliyet kolu istihdam verilerine göre 2016 ve 2017 yılı ANCOVA analizi

	KT ⁴	sd	KO ⁵	F	p	η ²
Model	8763098,583 ^a	12	730258,215	6107,074	,000	,979
2016 Çalışan	8149770,696	1	8149770,696	68155,689	,000	,977
Faaliyet Kolu	1846,753	11	167,887	1,404	,164	,010
Hata	188092,725	1573	119,576			
Toplam	9917891,063	1586				

Kaynak: SGK'dan temin edilen verilerin SPSS'te analiz edilmesiyle hazırlanmıştır.

Tablo 5'de yer alan tek yönlü ANCOVA analizi sonuçlarına göre; firmaların ana faaliyet koluna göre 2016 yılı istihdam sayısına göre düzeltilmiş 2017 yılı istihdam sayısı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($F_{(11,1573)}=1,404$, $p>0,05$). Diğer bir ifade ile firmaların ana faaliyet kolu, 2016 yılı

⁴ Kareler Toplamı.

⁵ Kareler Ortalaması.

istihdam sayısına göre 2017 yılı istihdam sayısını etkilememektedir. Bu sonuçlara göre H_0 hipotezinin kabulüne ve H_1 hipotezinin reddine karar verilmiştir.

2016-2018 Yılları istihdam verilerinin karşılaştırılması

Araştırmanın bu bölümünde firmaların 2016 yılı istihdam verilerine göre 2018 yılı istihdam verilerinin, ana faaliyet koluna göre farklılaşma durumları tek yönlü ANCOVA analizi ile incelenmiş olup aşağıda yer alan hipotezler (Hipotez 2) test edilmiştir.

H_0 : Firmaların 2016 yılı istihdam sayısına göre 2018 yılı istihdam sayısı, firmaların ana faaliyet koluna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

H_1 : Firmaların 2016 yılı istihdam sayısına göre 2018 yılı istihdam sayısı, firmaların ana faaliyet koluna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Tablo 6: Firmaların ana faaliyet koluna göre 2016 ve 2018 yılı istihdam verileri

Faaliyet Kolu	2016		2018		2018 ^{a6}
	Ort	SS	Ort	SS	
Gıda Ürünlerinin İmalatı	22,86	4,14	23,40	12,76	23,70 ^a
Tekstil Ürünlerinin İmalatı	22,44	10,93	21,17	16,00	21,90^a
Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması İmalatı	16,67	5,22	16,09	7,80	22,84 ^a
Kauçuk ve Plastik Ürünlerin İmalatı	22,21	6,78	23,05	19,60	24,02 ^a
Ana Metal Sanayii İmalatı	28,04	5,49	29,21	14,23	24,11 ^a
Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine ve Teçhizat Hariç)	26,38	9,88	28,13	10,91	24,76 ^a
Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	155,77	42,81	166,04	140,51	27,85 ^a
Elektrikli Teçhizat İmalatı	42,65	22,33	52,03	37,19	31,70 ^a
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı	24,78	7,25	24,54	15,86	22,84 ^a

⁶ a: Düzeltilmiş Değerler.

Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı	35,75	16,29	51,08	29,71	37,94 ^a
Mobilya İmalatı	15,99	5,53	15,62	7,30	23,06 ^a
Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı İmalatı	10,22	4,68	9,84	4,41	23,31 ^a
Toplam	23,14	9,12	24,32	14,17	

Kaynak: SGK'dan temin edilen verilerin SPSS'te analiz edilmesiyle hazırlanmıştır.

Tablo 6'da sunulan ortalama değerler incelendiğinde; 2016 yılı istihdam sayısının etkisi kırıldıktan sonra oluşan 2018 yılı düzeltilmiş ortalama istihdam verileri incelendiğinde ise Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı ana faaliyet kolunda faaliyet gösteren firmaların 2018 yılı düzeltilmiş istihdam sayısı ortalaması 37,94 ile en yüksek veri iken Tekstil Ürünlerinin İmalatı ana faaliyet kolunda faaliyet gösteren firmaların 2018 yılı düzeltilmiş istihdam sayısı ortalaması 21,90 ile en düşük veridir.

Tablo 7: Ana faaliyet kolu istihdam verilerine göre 2016 ve 2018 yılı ANCOVA analizi

	KT	sd	KO	F	p	η^2
Model	8297899,155 ^a	12	691491,596	2581,386	,000	,952
2016 Çalışan	7661771,088	1	7661771,088	28601,918	,000	,948
Faaliyet Kolu	10323,151	11	938,468	3,503	,000	,024
Hata	421369,156	1573	267,876			
Toplam	9656994,361	1586				

Kaynak: SGK'dan temin edilen verilerin SPSS'te analiz edilmesiyle hazırlanmıştır.

Yapılan tek yönlü ANCOVA analizi sonuçları Tablo 7'de gösterilmiş olup analiz neticesinde; firmaların ana faaliyet koluna göre 2016 yılı istihdam sayısı düzeltilmiş 2018 yılı istihdam sayısı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($F_{(11,1573)}=3,503, p<0,05$). Diğer bir ifade ile firmaların ana faaliyet kolu, 2016 yılı istihdam sayısına göre 2018 yılı istihdam sayısını etkilemektedir. Bu sonuçlara göre H_0 hipotezinin reddine ve H_1 hipotezinin kabulüne karar verilmiştir.

2016-2019 Yılları İstihdam Verilerinin Karşılaştırılması

Araştırmanın bu bölümünde firmaların 2016 yılı istihdam verilerine göre 2019 yılı istihdam verilerinin, ana faaliyet koluna göre farklılaşma durumları tek yönlü ANCOVA analizi ile incelenmiş olup aşağıda yer alan hipotezler (Hipotez 3) test edilmiştir.

H_0 : Firmaların 2016 yılı istihdam sayısına göre 2019 yılı istihdam sayısı, firmaların ana faaliyet koluna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

H_1 : Firmaların 2016 yılı istihdam sayısına göre 2019 yılı istihdam sayısı, firmaların ana faaliyet koluna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Tablo 8: Firmaların ana faaliyet koluna göre 2016 ve 2019 yılı istihdam verileri

Faaliyet Kolu	2016		2019		2019 ^{a7}
	Ort	SS	Ort	SS	
Gıda Ürünlerinin İmalatı	22,86	4,14	22,15	12,29	22,44 ^a
Tekstil Ürünlerinin İmalatı	22,44	10,93	14,91	9,84	15,62^a
Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması İmalatı	16,67	5,22	14,88	7,59	21,41 ^a
Kauçuk ve Plastik Ürünlerin İmalatı	22,21	6,78	21,51	9,42	22,45 ^a
Ana Metal Sanayii İmalatı	28,04	5,49	26,93	7,34	21,98 ^a
Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine ve Teçhizat Hariç)	26,38	9,88	27,45	5,71	24,18 ^a
Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	155,77	42,81	175,12	46,08	41,18^a
Elektrikli Teçhizat İmalatı	42,65	22,33	47,47	9,32	27,77 ^a
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı	24,78	7,25	22,94	13,69	21,29 ^a
Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı	35,75	16,29	53,76	38,94	41,03 ^a
Mobilya İmalatı	15,99	5,53	14,68	11,80	21,90 ^a
Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı İmalatı	10,22	4,68	9,30	4,64	22,35 ^a

^a a: Düzeltilmiş Değerler.

Toplam	23,14	9,12	23,32	14,45	
--------	-------	------	-------	-------	--

Kaynak: SGK'dan temin edilen verilerin SPSS'te analiz edilmesiyle hazırlanmıştır.

Tablo 8'de sunulan ortalama değerler incelendiğinde; 2016 yılı istihdam sayısının etkisi kırıldıktan sonra oluşan 2019 yılı düzeltilmiş ortalama istihdam verileri incelendiğinde ise Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı ana faaliyet kolunda faaliyet gösteren firmaların 2019 yılı düzeltilmiş istihdam sayısı ortalaması 41,18 ile en yüksek veri iken Tekstil Ürünlerinin İmalatı ana faaliyet kolunda faaliyet gösteren firmaların 2019 yılı düzeltilmiş istihdam sayısı ortalaması 15,62 ile en düşük veridir.

Tablo 9: Ana faaliyet kolu istihdam verilerine göre 2016 ve 2019 yılı ANCOVA analizi

	KT	sd	KO	F	p	η^2
Model	7903406,517 ^a	12	658617,210	1175,644	,000	,900
2016 Çalışan	7197825,313	1	7197825,313	12848,255	,000	,891
Faaliyet Kolu	23029,095	11	2093,554	3,737	,000	,025
Hata	881223,096	1573	560,218			
Toplam	9647247,611	1586				

Kaynak: SGK'dan temin edilen verilerin SPSS'te analiz edilmesiyle hazırlanmıştır.

Yapılan tek yönlü ANCOVA analizi sonuçları Tablo 9'da gösterilmiş olup analiz neticesinde; ana faaliyet koluna göre firmaların 2016 yılı istihdam sayısına göre düzeltilmiş 2019 yılı istihdam sayısı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($F_{(11,1573)}=3,737$, $p<0,05$). Diğer bir ifade ile firmaların ana faaliyet kolu, 2016 istihdam sayısına göre 2019 yılı istihdam sayısını etkilemektedir. Bu sonuçlara göre H_0 hipotezinin reddine ve H_1 hipotezinin kabulüne karar verilmiştir.

2016-2017 Yılları teşvikli istihdam verilerinin karşılaştırılması

Araştırmanın bu bölümünde firmaların 2016 yılı teşvikli istihdam verilerine göre 2017 yılı teşvikli istihdam verilerinin, ana faaliyet koluna göre farklılaşma durumları tek yönlü ANCOVA analizi ile incelenmiş olup aşağıda yer alan hipotezler test edilmiştir.

H_0 : Firmaların 2016 yılı teşvikli istihdam sayısına göre 2017 yılı teşvikli istihdam sayısı, firmaların ana faaliyet koluna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

H_1 : Firmaların 2016 yılı teşvikli istihdam sayısına göre 2017 yılı teşvikli istihdam sayısı, firmaların ana faaliyet koluna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Tablo 10: Firmaların ana faaliyet koluna göre 2016 ve 2017 yılı teşvikli istihdam verileri

Faaliyet Kolu	2016		2017		2017 ^a (Düzeltilmiş Değerler)
	Ort	SS	Ort	SS	
Gıda Ürünlerinin İmalatı	1,41	,42	2,20	1,63	1,84 ^a
Tekstil Ürünlerinin İmalatı	,73	,13	3,33	1,24	3,82^a
Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması İmalatı	,99	,31	1,03	,77	1,20 ^a
Kauçuk ve Plastik Ürünlerin İmalatı	,82	,75	1,16	1,17	1,55 ^a
Ana Metal Sanayii İmalatı	1,23	,26	1,50	1,60	1,36 ^a
Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine ve Teçhizat Hariç)	1,24	,19	1,83	1,61	1,68 ^a
Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	9,85	4,69	12,93	8,04	1,93 ^a
Elektrikli Teçhizat İmalatı	3,33	1,13	5,84	3,16	3,06 ^a
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı	,95	,46	1,50	,91	1,71 ^a
Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı	1,91	,68	1,61	1,28	,63^a
Mobilya İmalatı	,62	,51	1,04	,81	1,67 ^a
Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı İmalatı	,47	,89	,60	,28	1,42 ^a
Toplam	1,12	,88	1,68	,82	

Kaynak: SGK'dan temin edilen verilerin SPSS'te analiz edilmesiyle hazırlanmıştır.

Tablo 10'da sunulan ortalama değerler incelendiğinde; 2016 yılı teşvikli istihdam sayısının etkisi kırıldıktan sonra oluşan 2017 yılı düzeltilmiş ortalama teşvikli istihdam verileri incelendiğinde ise Tekstil Ürünlerinin İmalatı ana faaliyet kolunda faaliyet gösteren firmaların 2017 yılı düzeltilmiş teşvikli istihdam sayısı ortalaması 3,82 ile en yüksek veri iken Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı ana faaliyet kolunda faaliyet gösteren firmaların 2017 yılı düzeltilmiş teşvikli istihdam sayısı ortalaması 0,63 ile en düşük veridir.

Tablo 11: Ana faaliyet kolu teşvikli istihdam verilerine göre 2016 ve 2017 yılı ANCOVA analizi

	KT	sd	KO	F	p	η^2
Model	94005,482 ^a	12	7833,790	421,873	,000	,763
2016 Teşvikli Çalışan	89455,862	1	89455,862	4817,468	,000	,754
Faaliyet Kolu	416,725	11	37,884	2,040	,022	,014
Hata	29209,132	1573	18,569			
Toplam	127708,104	1586				

Kaynak: SGK'dan temin edilen verilerin SPSS'te analiz edilmesiyle hazırlanmıştır.

Yapılan tek yönlü ANCOVA analizi sonuçları Tablo 11'de gösterilmiş olup analiz neticesinde; ana faaliyet koluna göre firmaların 2016 yılı teşvikli istihdam sayısına göre düzeltilmiş 2017 yılı teşvikli istihdam sayısı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($F_{(11,1573)}=2,040$, $p<0,05$). Diğer bir ifade ile firmaların ana faaliyet kolu, 2016 teşvikli istihdam sayısına göre, 2017 yılı teşvikli istihdam sayısını etkilemektedir. Bu sonuçlara göre H_0 hipotezinin reddine ve H_1 hipotezinin kabulüne karar verilmiştir.

2016-2018 Yılları teşvikli istihdam verilerinin karşılaştırılması

Araştırmanın bu bölümünde firmaların 2016 yılı teşvikli istihdam verilerine göre 2018 yılı teşvikli istihdam verilerinin, ana faaliyet koluna göre farklılaşma durumları tek yönlü ANCOVA analizi ile incelenmiş olup aşağıda yer alan hipotezler test edilmiştir.

H_0 : Firmaların 2016 yılı teşvikli istihdam sayısına göre 2018 yılı teşvikli istihdam sayısı, firmaların ana faaliyet koluna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

H_1 : Firmaların 2016 yılı teşvikli istihdam sayısına göre 2018 yılı teşvikli istihdam sayısı, firmaların ana faaliyet koluna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Tablo 12: Firmaların ana faaliyet koluna göre 2016 ve 2018 yılı teşvikli istihdam verileri

Faaliyet Kolu	2016		2018		2018 ^a (Düzeltilmiş Değerler)
	Ort	SS	Ort	SS	
Gıda Ürünlerinin İmalatı	1,41	,42	2,37	1,72	2,13 ^a
Tekstil Ürünlerinin İmalatı	,73	,13	,41	,73	,73 ^a
Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması İmalatı	,99	,31	,78	,53	,89 ^a

Kauçuk ve Plastik Ürünlerin İmalatı	,82	,75	,92	,91	1,16 ^a
Ana Metal Sanayi İmalatı	1,23	,26	,93	,92	,84 ^a
Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine ve Teçhizat Hariç)	1,24	,19	1,31	1,39	1,21 ^a
Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	9,85	4,69	7,80	6,54	,72^a
Elektrikli Teçhizat İmalatı	3,33	1,13	3,97	2,49	2,18 ^a
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı	,95	,46	1,47	1,01	1,61 ^a
Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı	1,91	,68	3,16	2,58	2,52^a
Mobilya İmalatı	,62	,51	,85	,12	1,25 ^a
Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı İmalatı	,47	,89	,42	,21	,95 ^a
Toplam	1,12	,88	1,20	,69	

Kaynak: SGK'dan temin edilen verilerin SPSS'te analiz edilmesiyle hazırlanmıştır.

Tablo 12'de sunulan ortalama değerler incelendiğinde; 2016 yılı teşvikli istihdam sayısının etkisi kırıldıktan sonra oluşan 2018 yılı düzeltilmiş ortalama teşvikli istihdam verileri incelendiğinde ise Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı ana faaliyet kolunda faaliyet gösteren firmaların 2018 yılı düzeltilmiş teşvikli istihdam sayısı ortalaması 2,52 ile en yüksek veri iken Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı ana faaliyet kolunda faaliyet gösteren firmaların 2018 yılı düzeltilmiş teşvikli istihdam sayısı ortalaması 0,72 ile en düşük veridir.

Tablo 13: Ana faaliyet kolu teşvikli istihdam verilerine göre 2016 ve 2018 yılı ANCOVA analizi

	KT	sd	KO	F	p	η^2
Model	38835,735 ^a	12	3236,311	408,125	,000	,757
2016 Teşvikli Çalışan	37002,772	1	37002,772	4666,349	,000	,748
Faaliyet Kolu	176,967	11	16,088	2,029	,023	,014
Hata	12473,426	1573	7,930			
Toplam	53576,153	1586				

Kaynak: SGK'dan temin edilen verilerin SPSS'te analiz edilmesiyle hazırlanmıştır.

Yapılan tek yönlü ANCOVA analizi sonuçları Tablo 13'te gösterilmiş olup analiz neticesinde; ana faaliyet koluna göre firmaların 2016 yılı teşvikli istihdam sayısına göre düzeltilmiş 2018 yılı teşvikli istihdam sayısı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($F_{(11,1573)}=2,029$, $p<0,05$). Diğer bir ifade ile firmaların ana faaliyet kolu, 2016 teşvikli istihdam sayısına göre, 2018 yılı teşvikli istihdam sayısını etkilemektedir. Bu sonuçlara göre H_0 hipotezinin reddine ve H_1 hipotezinin kabulüne karar verilmiştir.

2016-2019 Yılları teşvikli istihdam verilerinin karşılaştırılması

Araştırmanın bu bölümünde firmaların 2016 yılı teşvikli istihdam verilerine göre 2019 yılı teşvikli istihdam verilerinin, ana faaliyet koluna göre farklılaşma durumları tek yönlü ANCOVA analizi ile incelenmiş olup aşağıda yer alan hipotezler test edilmiştir.

H_0 : Firmaların 2016 yılı teşvikli istihdam sayısına göre 2019 yılı teşvikli istihdam sayısı, firmaların ana faaliyet koluna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

H_1 : Firmaların 2016 yılı teşvikli istihdam sayısına göre 2019 yılı teşvikli istihdam sayısı, firmaların ana faaliyet koluna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Tablo 14: Firmaların ana faaliyet koluna göre 2016 ve 2019 yılı teşvikli istihdam verileri

Faaliyet Kolu	2016		2019		2019 ^a (Düzeltilmiş Değerler)
	Ort	SS	Ort	SS	
Gıda Ürünlerinin İmalatı	1,41	,42	2,50	2,46	2,19 ^a
Tekstil Ürünlerinin İmalatı	,73	,13	,73	,12	1,14 ^a
Kayıtlı Medyanın Basılması ve Çoğaltılması İmalatı	,99	,31	,89	,49	1,02 ^a
Kauçuk ve Plastik Ürünlerin İmalatı	,82	,75	1,39	1,00	1,71 ^a
Ana Metal Sanayii İmalatı	1,23	,26	1,47	1,34	1,35 ^a
Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine ve Teçhizat Hariç)	1,24	,19	1,86	1,45	1,74 ^a
Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	9,85	4,69	10,81	9,76	1,57 ^a
Elektrikli Teçhizat İmalatı	3,33	1,13	2,39	1,63	,05^a
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı	,95	,46	1,36	1,93	1,54 ^a
Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı	1,91	,68	3,07	2,16	2,24^a
Mobilya İmalatı	,62	,51	,95	,26	1,48 ^a

Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı İmalatı	,47	,89	,53	,39	1,22 ^a
Toplam	1,12	,88	1,47	1,33	

Kaynak: SGK'dan temin edilen verilerin SPSS'te analiz edilmesiyle hazırlanmıştır.

Tablo 14'te sunulan ortalama değerler incelendiğinde; 2016 yılı teşvikli istihdam sayısının etkisi kırıldıktan sonra oluşan 2019 yılı düzeltilmiş ortalama teşvikli istihdam verileri incelendiğinde ise Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı ana faaliyet kolunda faaliyet gösteren firmaların 2019 yılı düzeltilmiş teşvikli istihdam sayısı ortalaması 2,24 ile en yüksek veri iken Elektrikli Teçhizat İmalatı ana faaliyet kolunda faaliyet gösteren firmaların 2019 yılı düzeltilmiş teşvikli istihdam sayısı ortalaması 0,05 ile en düşük veridir.

Tablo 15: Ana faaliyet kolu teşvikli istihdam verilerine göre 2016 ve 2019 yılı ANCOVA analizi

	KT	sd	KO	F	p	η^2
Model	65708,710 ^a	12	5475,726	443,814	,000	,772
2016 Teşvikli Çalışan	63023,101	1	63023,101	5108,099	,000	,765
Faaliyet Kolu	210,730	11	19,157	1,653	,048	,011
Hata	19407,481	1573	12,338			
Toplam	88555,875	1586				

Kaynak: SGK'dan temin edilen verilerin SPSS'te analiz edilmesiyle hazırlanmıştır.

Yapılan tek yönlü ANCOVA analizi sonuçları Tablo 15'de gösterilmiş olup analiz neticesinde; ana faaliyet koluna göre firmaların 2016 yılı teşvikli istihdam sayısına göre düzeltilmiş 2019 yılı teşvikli istihdam sayısı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($F_{(11,1573)}=1,653$, $p<0,05$). Diğer bir ifade ile firmaların ana faaliyet kolu, 2016 teşvikli istihdam sayısına göre, 2019 yılı teşvikli istihdam sayısını etkilemektedir. Bu sonuçlara göre H_0 hipotezinin reddine ve H_1 hipotezinin kabulüne karar verilmiştir.

Ankova (kovaryans) analizinin yorumlanması

Ana faaliyet kollarının betimleyici yöndeki dağılımlarına göre genel istihdam ile teşvikli istihdamı karşılaştırdığımızda; 2017 yılı düzeltilmiş ortalama istihdamı en yüksek olan ana faaliyet kolu Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı sektörü iken 2017 yılı düzeltilmiş ortalama teşvikli istihdam sayısının en yüksek olduğu ana faaliyet kolu Tekstil Ürünlerinin İmalatı ve en düşük ana faaliyet kolu Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı sektörüdür. 2017 yılı için en yüksek istihdama sahip olan ana faaliyet kolunun teşvikli istihdam durumunun en düşük olduğu görülmektedir. Ters ilişki diyebileceğimiz bu durum bir sonraki yılda kendisini

dengelemiş ve 2018 yılı düzeltilmiş ortalama istihdam ve teşvikli istihdam sayısının en yüksek olduğu ana faaliyet kolu Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı sektörü olmuştur. 2019 yılında en yüksek istihdam ile en yüksek teşvikli istihdam arasında ana faaliyet kolu bazında farklılık oluşmuştur. 2019 yılı düzeltilmiş ortalama teşvikli istihdam sayısının en yüksek olduğu ana faaliyet kolu Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı sektörü iken en yüksek istihdam sayısının olduğu ana faaliyet kolu Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı sektörü olmuştur. Bu kapsamda, ana faaliyet kollarına göre en yüksek istihdam ile en yüksek teşvikli istihdam durumunun yıllara ve sektörler göre değişkenlik gösterdiği, 2018 yılı hariç olmak kaydıyla yüksek istihdam kapasitesine sahip olan sektörlerin teşvikli işçi istihdamı yönüyle benzer başarıyı sağlayamadığı veya teşvikli istihdam kapasitesi yüksek olan sektörlerin genel istihdam artışı yönüyle gereken başarıyı sağlayamadığı görülmektedir.

Kovaryans Analizi sonucunda elde edilen bulgular göstermektedir ki, Türkiye’de uygulanan istihdam teşviklerinden yararlanmada her sektörün aynı düzeyde ve aynı oranda faydalanım sağlamadığı, bu nedenle ana faaliyet kollarına göre yıl bazında yararlanan teşvikli istihdam durumunun farklılık ve değişkenlik arz ettiği, aynı zamanda ana faaliyet kolu bazında hangi sektörlerin teşviklerden daha az veya daha fazla yararlandığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle, istihdam teşviklerinin ana faaliyet kolları bazında yeniden gözden geçirilmesi ve uzun vadeli etki analizleri yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, tüm sektörlerin ilave istihdam artışı sağlamalarını kolaylaştırıcı politikaların ihdas edilmesi gerekmektedir.

Korelasyon Analizi ve Hipotez Testi

Araştırmanın bu bölümünde firmaların, istihdam ve teşvikli istihdam sayıları ile 687 nolu KHK ile alınan prim teşviki, 6111 nolu Kanun ile alınan prim teşviki ve 7103 nolu Kanun ile alınan prim teşviki arasındaki ilişkiler Pearson Korelasyon analizi ile incelenecek olup korelasyon katsayısının değerlendirme kriterleri aşağıdaki gibidir (Köklü vd., 2006);

1. “0,00 = Korelasyon Katsayısı (KK) ise ilişki yoktur.”
2. “0,00 < KK < 0,29 ise düşük düzeyde ilişki vardır.”
3. “0,30 < KK < 0,69 ise orta düzeyde ilişki vardır.”
4. “0,70 < KK < 0,99 ise yüksek düzeyde ilişki vardır.”
5. “1,00 = KK ise mükemmel ilişki vardır”.

Bu kapsamda, firmaların istihdam ve teşvikli istihdam verileri ile prim teşviki arasındaki ilişkilerin korelasyon analizi sonuçları Tablo 16’da yer almaktadır.

Tablo 16: Firmaların İstihdam verileri ile prim teşvikleri arasındaki ilişkiye yönelik bulgular

Ölçek		687 Prim Teşviki	6111 Prim Teşviki	7103 Prim Teşviki	Teşvikli İstihdam
İstihdam	K.K.	,008	,352**	,388**	,417**
	p	,519	,000	,000	,000
Teşvikli İstihdam	K.K.	,591**	,944**	,555**	1,00
	p	,000	,000	,000	-

Kaynak: SGK'dan temin edilen verilerin SPSS'te analiz edilmesiyle hazırlanmıştır.

Tablo 16'da yer alan test sonuçları incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Firmaların 687 nolu KHK kapsamında aldıkları, prim teşviki ile istihdam arasında pozitif yönlü ilişki yoktur.
2. Firmaların 6111 nolu Kanun kapsamında aldıkları, prim teşviki ile istihdam arasında pozitif yönlü ilişki vardır.
3. Firmaların 7103 nolu Kanun kapsamında aldıkları, prim teşviki ile istihdam arasında pozitif yönlü ilişki vardır.
4. Firmaların 687 nolu KHK kapsamında aldıkları, prim teşviki ile teşvikli istihdam arasında pozitif yönlü ilişki vardır.
5. Firmaların 6111 nolu Kanun kapsamında aldıkları, prim teşviki ile teşvikli istihdam arasında pozitif yönlü ilişki vardır.
6. Firmaların 7103 nolu Kanun kapsamında aldıkları, prim teşviki ile teşvikli istihdam arasında pozitif yönlü ilişki vardır.
7. Firmaların teşvikli istihdamı ile istihdam arasında pozitif yönlü ilişki vardır.

İstihdamın artırılması için uygulanan 6111 sayılı prim teşviki, 687 sayılı prim teşviki ve 7103 sayılı prim teşvikinin **teşvikli istihdam** üzerindeki etkileri incelendiğinde; 2016-2019 yılları arasında araştırmaya konu sektörler tarafından yararlanılan prim teşviklerinin 6111 sayılı prim teşviki açısından istatistiki bakımdan anlamlı, pozitif yönde ve **yüksek** düzeyde olduğu görülmektedirken, 687 sayılı prim teşviki ve 7103 sayılı prim teşvikinin teşvikli istihdam üzerindeki etkisi istatistiki bakımdan anlamlı, pozitif yönde ve **orta** düzeyde bulunmaktadır.

İstihdamın artırılması için uygulanan 6111 sayılı prim teşviki, 687 sayılı prim teşviki ve 7103 sayılı prim teşvikinin **istihdam** üzerindeki etkileri incelendiğinde, 2016-2019 yılları arasında araştırmaya konu sektörler tarafından yararlanılan 6111 ve 7103 sayılı prim teşviklerinin istihdam üzerinde istatistiki bakımdan anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde etkili olduğu, 687 sayılı prim teşvikinin ise anlamlı sonuçlar ortaya koymadığı görülmüştür. Diğer bir ifadeyle 6111 ve 7103 sayılı prim teşviklerinden yararlanılmasıyla birlikte tekrarlayan

yıllarda istihdam artışı yaşandığı, aynı zamanda işverenlerin maliyetlerinin tekrarlayan yıllar itibarıyla azaldığı anlaşılmaktadır.

Teşvikli istihdam ile istihdam arasında istatistiki bakımdan anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde ilişki olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Yani, prim sübvansiyonları kapsamında işsizlerin istihdamındaki artışın teşvikli istihdamı artıracığı, dolayısıyla teşvikli istihdam artışının da istihdamı pozitif yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Regresyon Analizi ve Hipotez Testi

Araştırmanın bu bölümünde firmaların, 687 nolu KHK kapsamında, 6111 nolu Kanun kapsamında ve 7103 nolu Kanun kapsamında aldıkları prim teşviklerinin istihdam ve teşvikli istihdam üzerindeki etkisi çoklu doğrusal regresyon analizi ile incelenmiştir. Ancak firmaların 687 nolu KHK kapsamında aldığı prim teşviki ile istihdam arasında istatistiki bakımdan anlamlı ilişki olmadığı için modele dahil edilmemiştir. Ayrıca, teşvikli istihdamın istihdam üzerindeki etkisi çoklu doğrusal regresyon analizi ile incelenmiştir. Veri setinin normallik, doğrusallık ve homojenlik varsayımlarının yapılan analizler neticesinde sağlandığı belirlenmiştir. Standart sapmalar arasında otokorelasyon olup olmadığını belirlemek için Durbin-Watson testi kullanılmıştır. Durbin-Watson istatistiğinin 2 civarında olması otokorelasyon olmadığını göstermektedir (Genceli, 1973, s. 179). Çalışmada Durbin-Watson istatistiği 1,893 ve 1,976 olduğundan, hataların arasında otokorelasyon olmadığı anlaşılmıştır. Araştırmada çoklu doğrusal bağlantı probleminin olup olmadığını belirlemek için varyans arttırıcı faktör (VIF) değerleri incelenmiştir. Buna göre VIF değerlerinin 10'dan küçük olması nedeniyle çoklu doğrusal bağlantı sorununun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Prim teşviklerinin istihdam üzerindeki etkisi

H_0 : Firmaların aldığı prim teşviklerinin, istihdam üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.

H_1 : Firmaların aldığı prim teşviklerinin, istihdam üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

Prim teşviklerinin, istihdam üzerinde ne derece etkili olduğunu saptamak için gerçekleştirilen çoklu doğrusal regresyon analizinin sonuçları Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17: Prim teşviklerinin istihdam üzerindeki etkisi

Deney Grubu	Standardize edilmemiş katsayılar		Standardize edilmiş katsayılar			F	R ²
	B	Std. hata	β	t	p		
Sabit	19,371	,836		23,159	,000		
6111 ile Prim Teşviki	,002	,000	,220	17,346	,000	1,263	739,868
7103 ile Prim Teşviki	,003	,000	,288	22,643	,000	1,263	

Bağımlı değişken: İstihdam

Kaynak: SGK'dan temin edilen verilerin SPSS'te analiz edilmesiyle hazırlanmıştır.

Tablo 17'de yer alan verilerden görüldüğü üzere, bu modelin istatistiki olarak anlamlı olduğu ve prim teşviklerinin, istihdamın varyansının %18,9'unu açıklayabildiği anlaşılmaktadır ($R^2=0,189$; $F_{(2,6341)}=739,868$, $p<0,05$). Bulunan sonuçlara göre; 6111 ve 7103 nolu Kanunlar kapsamında alınan prim teşviklerinin, istihdamı pozitif yönde ve istatistiki bakımdan anlamlı yordadığı (Sırasıyla; $\beta=0,220$, $t=17,346$, $p<0,05$; $\beta=0,288$, $t=22,643$, $p<0,05$) tespit edilmiştir. Bu sonuca göre prim teşviklerinin istihdam üzerindeki önem sırası değerlendirildiğinde; 7103 nolu Kanun kapsamında alınan prim teşviki ve 6111 nolu Kanun kapsamında alınan prim teşviki olarak sıralanabilir. Bu sonuca göre H_0 hipotezinin reddine ve H_1 hipotezinin kabulüne karar verilmiştir.

Elde edilen veriler kapsamında prim teşviklerinin, istihdam üzerinde ne derece etkili olduğunu gösteren çoklu doğrusal regresyon denklemini aşağıdaki şekilde yazmak mümkündür;

$$\text{İstihdam} = 19,371 + 0,002 \times \text{TT}_{6111} + 0,003 \times \text{TT}_{7103} \quad (1)$$

Bu denklemden, istihdamı etkileyen bağımsız değişkenlerden 7103 sayılı Kanun kapsamında alınan prim teşvikinin (TT_{7103}), istihdamı diğer düzenleme kapsamında alınan prim teşviklerinden (TT_{6111}) daha fazla etkilediği anlaşılmaktadır.

Bu çalışma kapsamında yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda, sektörlerin 687 nolu KHK kapsamında aldıkları prim teşviki ile istihdam arasında istatistiki bakımdan anlamlı ilişki bulunmadığından 687 sayılı prim teşviki bu modele dahil edilmemiştir. Ancak, ilave istihdam sağlayan 6111 sayılı ve 7103 sayılı prim sübvansiyonlarının **istihdamı** istatistiki bakımdan anlamlı ve pozitif yönde etkilediği, aynı zamanda istihdamı artırdığı görülmektedir. Araştırmaya tabi prim sübvansiyonlarının, istihdam üzerinde ne derece etkili olduğuna dair çoklu doğrusal regresyon analizine göre önem sırası yapıldığında; 7103 nolu prim teşvikinin ilk sırayı aldığı, 6111 nolu prim teşvikinin ise ikinci sırayı aldığı görülmektedir. Yani, istihdamı etkileyen bağımsız değişkenlerden 7103 sayılı prim sübvansiyonundan alınan prim teşvikinin, istihdamı 6111 sayılı prim sübvansiyonundan alınan prim teşvikinden daha fazla etkilediği anlaşılmaktadır.

Prim teşviklerinin teşvikli istihdam üzerindeki etkisi

H_0 : Firmaların aldığı prim teşviklerinin, teşvikli istihdam üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.

H_1 : Firmaların aldığı prim teşviklerinin, teşvikli istihdam üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

Prim teşviklerinin, teşvikli istihdam üzerinde ne derece etkili olduğunu saptamak için gerçekleştirilen çoklu doğrusal regresyon analizinin sonuçları ise Tablo 18'de yer almaktadır.

Tablo 18: Prim teşviklerinin teşvikli istihdam üzerindeki etkisi

Deney Grubu	Standardize edilmemiş		Standardize edilmiş			F	R ²
	katsayılar	Std. hata	β	t	P		
Sabit	,5324	,026		20,248	,000		
687 ile Prim Teşviki	,0001	,000	,082	15,601	,000	2,054	22640,476 0,915
6111 ile Prim Teşviki	,0008	,000	,807	136,477	,000	2,594	
7103 ile Prim Teşviki	,000	,000	,188	41,129	,000	1,554	
Bağımlı değişken: Teşvikli İstihdam							

Kaynak: SGK'dan temin edilen verilerin SPSS'te analiz edilmesiyle hazırlanmıştır.

Tablo 18'de yer alan verilerden görüldüğü üzere, bu modelin istatistiki olarak anlamlı olduğu ve prim teşviklerinin, teşvikli istihdamın varyansının %91,5'ini açıklayabildiği anlaşılmaktadır ($R^2=0,915$; $F_{(3,6340)}=22640,476$, $p<0,05$). Bulunan sonuçlara göre; 687, 6111 ve 7103 nolu Kanunlar kapsamında alınan prim teşvikleri, teşvikli istihdamı pozitif yönde ve istatistiki bakımdan anlamlı yordadığı (Sırasıyla; $\beta=0,082$, $t=15,601$, $p<0,05$; $\beta=0,807$, $t=136,477$, $p<0,05$; $\beta=0,188$, $t=41,129$, $p<0,05$) tespit edilmiştir. Bu sonuca göre prim teşviklerinin, teşvikli istihdam üzerindeki önem sırası değerlendirildiğinde; 6111 nolu Kanun kapsamında alınan prim teşviki, 7103 nolu Kanun kapsamında alınan prim teşviki ve 687 nolu KHK kapsamında alınan prim teşviki olarak sıralanabilir. Bu sonuca göre H_0 hipotezinin reddine ve H_1 hipotezinin kabulüne karar verilmiştir.

Elde edilen veriler kapsamında prim teşviklerinin, teşvikli istihdam üzerinde ne derece etkili olduğunu gösteren çoklu doğrusal regresyon denklemini aşağıdaki şekilde yazmak mümkündür;

$$\text{Teşvikli İstihdam} = 0,5324 + 0,0001 \times \text{TT}_{687} + 0,0008 \times \text{TT}_{6111} + 0,0002 \times \text{TT}_{7103} \quad (2)$$

Bu denklemden, teşvikli istihdamı etkileyen bağımsız değişkenlerden 6111 sayılı Kanun kapsamında alınan prim teşvikinin (TT_{6111}), teşvikli istihdamı diğer iki düzenleme kapsamında alınan prim teşviklerinden (TT_{687} ve TT_{7103}) daha fazla etkilediği anlaşılmaktadır. 687 sayılı prim teşvikinin teşvikli istihdam üzerindeki etkisinin ise diğer iki düzenleme kapsamında sunulan prim teşviklerinden daha az olduğu anlaşılmaktadır.

Bu çalışma kapsamında yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda, ilave istihdam sağlayan her üç prim sübvansiyonunun, teşvikli istihdamı istatistiki bakımdan anlamlı ve pozitif yönde etkilediği, aynı zamanda istihdamı artırdığı görülmektedir. Araştırmaya tabi prim sübvansiyonlarının, **teşvikli istihdam** üzerinde ne derece etkili olduğuna dair önem sırası yapıldığında; 6111 nolu prim teşvikinin ilk sırayı aldığı, 7103 nolu prim teşvikinin ikinci sırayı aldığı ve 687 nolu prim teşvikinin üçüncü sırayı aldığı görülmektedir. Yani, teşvikli istihdamı etkileyen bağımsız değişkenlerden 6111 sayılı prim sübvansiyonundan alınan prim teşvikinin,

teşvikli istihdamı diğer iki düzenleme kapsamında alınan sübvansiyonlardan daha fazla etkilediği görülmektedir.

Teşvikli istihdamın, istihdam üzerindeki etkisi

H_0 : Firmaların teşvikli istihdamının, istihdam üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.

H_1 : Firmaların teşvikli istihdamının, istihdam üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

Teşvikli istihdamın, istihdam üzerinde ne derece etkili olduğunu saptamak için gerçekleştirilen doğrusal regresyon analizinin sonuçları ise Tablo 19’da yer almaktadır.

Tablo 19: Teşvikli istihdamın, istihdam üzerindeki etkisi

Deney Grubu	Standardize	Edilmemiş	Standardize		F	R ²
	katsayılar	Std. hata	Edilmiş	Edilmiş		
	B		β	T	p	
Sabit	17,969	,851		21,107	,000	1335,754
Teşvikli İstihdam	4,311	,118	,417	36,548	,000	
Bağımlı değişken: İstihdam						

Kaynak: SGK’dan temin edilen verilerin SPSS’te analiz edilmesiyle hazırlanmıştır.

Tablo 19’da yer alan veriler; bu modelin istatistiki olarak anlamlı olduğunu ve teşvikli istihdamın, istihdamın varyansının %17,4’ünü açıklayabildiğini göstermektedir ($R^2=0,174$; $F_{(1,6342)}=1335,754$, $p<0,05$). Bulunan sonuçlara göre; teşvikli istihdamın, istihdamı pozitif yönde ve istatistiki bakımdan anlamlı yordadığı ($\beta=0,417$, $t=36,548$) tespit edilmiştir. Bu sonuca göre H_0 hipotezinin reddine ve H_1 hipotezinin kabulüne karar verilmiştir.

Elde edilen veriler kapsamında, teşvikli istihdamın istihdam üzerinde ne derece etkili olduğunu gösteren doğrusal regresyon denklemini aşağıdaki şekilde yazmak mümkündür;

$$\text{İstihdam} = 17,969 + 4,311 \times \text{Teşvikli İstihdam} \quad (3)$$

Bu denklemden, diğer değişkenler sabit tutulduğunda, teşvikli istihdamdaki bir birimlik artışın istihdam üzerinde 4,311’lik bir artış sağladığı görülmektedir. Prim sübvansiyonlarından yararlanılması sonucunda oluşan ilave istihdamın teşvikli istihdamı artırdığı, teşvikli istihdamın ise genel istihdamı pozitif yönde etkilediği ve istatistiki bakımdan anlamlı yordadığı görülmektedir. Yapılan regresyon analizi sonucunda, teşvikli istihdamdaki bir birimlik artışın istihdam üzerinde %4,3’lük bir artış sağladığı görülmektedir.

Fark Testleri (ANOVA)

Varyans analizi (ANOVA) ile ikiden fazla bağımsız grubun ortalamalarının birbirinden farklı olup olmadığı test edilmektedir. Bu analizin en önemli varsayımları grupların birbirinden bağımsız olması ve elde edilen ölçümlerin en az eşit aralıklı ölçek düzeyinde eşit olarak ölçülmüş olmasıdır (Durmuş vd., 2013, s. 124). ANOVA ile bağımlı değişken üzerindeki tek bir bağımsız değişkenin etkisi ve gruplar arasındaki farkların istatistiki anlamlılığı araştırılmaktadır. ANOVA çözümlemesinde F testinden yararlanılmaktadır (Yıldız, 2012, s. 203).

Araştırmanın bu bölümünde yıllara göre inceleme kapsamındaki istihdam türleri ve teşvik tutarları arasındaki farklılaşma ANOVA yardımıyla incelenecek ve toplam teşvik tutarına ilişkin istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğu ise Bonferroni Post Hoc Testiyle analize tabi tutulacaktır. Bu kapsamda yıllara göre inceleme kapsamındaki istihdam türleri ve teşvik tutarları arasındaki farklılaşma incelenmiştir. Bununla birlikte faaliyet koluna göre 2016, 2017, 2018 ve 2019 yıllarının istihdam ve teşvik tutarları arasındaki farklılaşma irdelenmiştir.

Tablo 20: Faaliyet yılına göre istihdam türleri ve teşvik tutarlarının farklılaşma durumu

Değişkenler	Yıl	n	$\bar{X}$	SS	F	p
İstihdam	2016	1586	23,14	69,12	0,167	,918
	2017	1586	24,69	75,15		
	2018	1586	24,32	74,17		
	2019	1586	23,32	74,45		
Erkek İstihdam	2016	1586	19,80	55,88	0,190	0,903
	2017	1586	21,10	60,59		
	2018	1586	20,65	59,88		
	2019	1586	19,80	59,99		
Kadın İstihdam	2016	1586	3,34	16,41	0,102	0,959
	2017	1586	3,59	18,05		
	2018	1586	3,66	17,45		
	2019	1586	3,52	17,04		
Teşvikli İstihdam	2016	1586	1,12	6,08	2,115	0,096
	2017	1586	1,68	8,82		
	2018	1586	1,20	5,69		
	2019	1586	1,47	7,33		
Toplam Teşvik Tutarı	2016	1586	555,55	3831,45	10,453	0,000
	2017	1586	2246,41	17736,00		
	2018	1586	1927,93	12209,97		
	2019	1586	3390,93	18647,39		

Kaynak: SGK'dan temin edilen verilerin SPSS'te analiz edilmesiyle hazırlanmıştır.

Tek yönlü varyans analizi neticeleri Tablo 20'de gösterilmiştir. Analiz sonucunda; firmaların faaliyet yıllarına göre aldıkları teşvik tutarı istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşırken ($p < 0,05$) firmaların faaliyet yıllarına göre istihdam, erkek istihdam, kadın istihdam ve teşvikli istihdam verileri istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmamaktadır ($p > 0,05$). Diğer bir ifade ile firmaların faaliyet yılları teşvik tutarları grup ortalama skorları arasında farklılık oluştururken; istihdam, erkek

istihdam, kadın istihdam ve teşvikli istihdam grup ortalama skorları arasında farklılık oluşturmamaktadır.

Ayrıca toplam teşvik tutarına ilişkin istatistiki bakımdan anlamlı farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğu Bonferroni post hoc testiyle incelenmiştir.

Tablo 21: Toplam teşvik tutarına ilişkin Bonferroni Post Hoc testi sonuçları

Grup			Farklaşan Grup								
2016	Toplam	Teşvik	2017	Toplam	Teşvik	2018	Toplam	Teşvik	2019	Toplam	Teşvik
Tutarı			Tutarı			Tutarı			Tutarı		
2018	Toplam	Teşvik	-			-			2019	Toplam	Teşvik
Tutarı									Tutarı		

Kaynak: SGK'dan temin edilen verilerin SPSS'te analiz edilmesiyle hazırlanmıştır.

Analiz sonuçları incelendiğinde; 2016 yılı toplam teşvik tutarının 2017, 2018 ve 2019 yılında yapılan toplam teşvik tutarlarından düşük olduğu ve bu durumun istatistiki bakımdan anlamlı olduğu ($p<0,05$); 2018 yılı toplam teşvik tutarının 2017 yılı ve 2019 yılı toplam teşvik tutarlarından düşük olduğu ve bu durumun istatistiki bakımdan anlamlı olduğu ($p<0,05$) tespitlerine ulaşılmıştır. Burada prim teşviklerinden yararlanan teşvikli istihdam sayılarının da Bonferroni post hoc testi ile örtüştüğü görülmektedir. Yıllara sâri prim teşvik tutarları ile prim teşviklerinden yararlanan teşvikli istihdam sayılarının birbiriyle eşgüdüm halinde olduğu, bunun sonucu olarak hem firmaların mali yüklerinin azaldığı hem de istihdam artışının sağlandığı görülmektedir.

Yukarıda yer verilen bulgu sonuçları göstermektedir ki, sektörlerin teşvikli istihdamı ile istihdam artışı arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır ve bu durumun gelecek yıllar itibarıyla de devam etmesi halinde istihdamda rasyonel artışların meydana gelmesi kaçınılmazdır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

İşsizliği önlemek ve istihdamı artırmak için uygulanan istihdam teşviki politikaları işgücü piyasasında yapısal dönüşümü sağlamak adına hayati öneme sahiptir. Bu kapsamda, Türkiye'de istihdam artışı sağlamak için uygulanan istihdam teşviklerine yönelik yapılan analiz sonucunda özetle; ilave istihdam teşviklerinden yararlanan ana faaliyet kollarının teşviklerden faydalanım yönüyle aynı etkiyi göstermedikleri, teşvik türü seçiminde maksimum faydayı gözetmeyerek prim teşvik tutarı daha az olan 6111 sayılı prim teşvikini öncelikledikleri, Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı ana faaliyet kolundaki istihdam ve teşvikli istihdam sayısının diğer ana faaliyet kollarından daha yüksek olduğu, Makine ve Ekipmanların Kurulumu ve Onarımı İmalatı ana faaliyet kolundaki istihdam ve teşvikli istihdam sayısının diğer ana faaliyet kollarından daha düşük olduğu, diğer ana faaliyet kollarında bulunmama ile birlikte Gıda Ürünlerinin İmalatı ana faaliyet kolunun teşvikli istihdam sayısında düzenli bir artış eğilimi görüldüğü, ilave

istihdam artışı sağlamaya yönelik olarak uygulanan teşvik türlerinin ana faaliyet kollarına göre etkisinin değişkenlik gösterdiği, prim teşvikleri doğrultusunda gerçekleşen ilave istihdam artışının teşvikli istihdamı artırdığı ve bunun sonucunda genel istihdamda artış yaşandığı, bu bağlamda H_0 hipotezinin reddedildiği ve H_1 hipotezinin kabul edildiği bulgularına ulaşılmıştır.

İlave istihdam teşvikleri ile işsizliğin azaltılması ve istihdamın artırılması hedeflenmektedir. Bu kapsamda yapılan etki analizi ve alanyazının incelenmesinde, ilave istihdam teşviklerinin uygulanmasında bazı aksaklıklar yaşansa da genel itibariyle başarının yakalandığı ve istihdam artışının sağlandığı görülmektedir. İlave istihdam teşviklerinin daha etkin ve efektif kullanılması, işsizliğin azaltılması, istihdamın artırılması ve işletme maliyetlerinin düşürülebilmesi bağlamında aşağıda yer alan öneriler sunulabilir:

Türkiye’de uygulanan istihdam teşviklerinden yararlanmada her sektörün aynı düzeyde ve aynı oranda gereken faydalanımı sağlayamadığı, yıl bazında yararlanan teşvikli istihdam durumunun sektöre göre farklılık ve değişkenlik arz ettiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle, sosyal güvenlik prim teşvikleri üzerine uzun vadeli etki analizleri yapılmalı ve ana faaliyet kolları bazında tüm sektörlerin ilave istihdam teşviklerinden yararlanarak istihdam artışı sağlamalarına yönelik politikalar üretilmelidir. Ayrıca, ana faaliyet kollarına göre sektörlerin ölçeklendirilmesi ve yapılacak ölçeklemeye göre prim teşviklerinin esnekleştirilmesi gerekmektedir.

Sektörlerin prim teşviklerinden yararlanması sonucunda maliyetlerinde azalma meydana gelecek ve işgücü talebinde artış yaşanacaktır. Ancak, bu çalışmanın analiz sonuçlarına göre ana faaliyet kollarının en avantajlı teşvik türlerinin seçiminde/tercihinde maksimum faydayı gözetemediği, optimum fayda sağlayan 7103 sayılı teşvik türünün geri plana atıldığı ve daha az maliyet katkısı olan 6111 sayılı teşvik türünün öncelendiği göz önüne alındığında işgücü talebi artışı yönüyle istenilen sonuca ulaşamayacağı düşünülebilir. Bu sebeple, firmaların veya işverenlerin teşvik türü tercihinde neleri göz önüne aldıkları sorgulanması gereken bir durumdur. İşverenlerin prim teşvikleri konusundaki bilinç düzeylerinin ve yatkınlıklarının, maliyetleri düşürme adına prim teşviklerine bakış açılarının ve bu yönüyle kamu otoritesinden ne beklediklerinin ortaya konulmasında fayda görülmektedir.

İlave istihdam teşvikleri doğrultusunda teşvikli istihdam sayısının arttığı ve bu durumdan da genel istihdamın pozitif yönde etkilendiği görülmektedir. İlave istihdam prim teşviklerinin, işsizliğin azaltılması, istihdamın artırılması ve işletme maliyetlerinin düşürülmesi adına 2022 yılından sonra da devam edecek şekilde uygulanmasının faydalı olacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 23810, 8 Eylül 1999.

4747 sayılı İstihdamın Teşviki Amacıyla Ücret Dışı Yüklerden Bazılarının Ödenmesinin Ertelenmesi ile Sosyal Sigortalar Kanunu, Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ve 631 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 24713 (Mükerrer), 1 Nisan 2002.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 26200, 16 Haziran 2006.

6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 27857 (Mükerrer), 25 Şubat 2011.

687 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 29974, 9 Şubat 2017.

7103 sayılı Vergi Kanunları ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, T.C. Resmi Gazete, Sayı: 30373 (2. Mükerrer), 27 Mart 2018.

Akilotu, E. (2019). *Türkiye’de 2012 yılı sosyal güvenlik prim ödemeleri ve gelir vergisi stopajı indirimi teşviklerinin istihdam üzerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Aksoy, E. (2012). *Türkiye’de temel makro ekonomik değişkenler ile yatırımları ve istihdamı teşvik yasalarının istihdam üzerine etkileri*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Bağlı, MS. (2018). Kayıtlı İstihdamda Olmayı Gerektiren Teşvik Tedbirleri Büyük Öneme Sahiptir. *İşveren*, 56(1), 29-30.

Büyüköztürk, Ş. (1998). Kovaryans Analizi (varyans analizi ile karşılaştırmalı bir inceleme). *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 31(1), 91-105.

Çapar Diriöz, S. (2012). *İstihdamın artırılmasında aktif işgücü politikalarının rolü*. (Uzmanlık Tezi). Kalkınma Bakanlığı Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara.

Daguerre, A. Etherington, D. (2009). *Active Labour Market Policies in International Context: What Works Best? Lessons for the UK*. Department for Work and Pensions, Working Paper No 59.

Demir, S. (2018). 7103 Sayılı Kanun İle Getirilen Yeni Teşvikler. *Dünya Gazetesi*. <https://www.dunya.com/kose-yazisi/7103-sayili-kanun-ile-getirilen-yeni-tesvikler/412882>, (Erişim Tarihi 11.05.2019).

Durmuş, B. Yurtkoru, ES. Çinko, M. (2013). *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*. İstanbul, Beta Basım A.Ş.

Ekin, N. (2000). *Türkiye’de Yapay İstihdam ve İstihdam Politikaları*. İstanbul, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2000-33.

Erol, SI. (2013). Gençlere yönelik aktif istihdam politikaları: Japonya, G. Kore, Çin ve Türkiye örnekleri. *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 25(6), 15-43.

Forslund, A. Johansson, P. Lindqvist, L. (2004). *Employment Subsidies - A Fast Lane from Unemployment to Work?* IFAU - Institute for Evaluation of Labour Market and Education Policy, Working Paper Series 2004,18.

Gamberoni, E. Gradeva, K. Weber, S. (2016). *Firm Responses to Employment Subsidies: A Regression Discontinuity Approach to the 2012 Spanish Labour Market Reform*. ECB Working Paper No, 1970.

Genceli, M. (1973). İki değişkenli doğrusal regresyonda zaman faktörü. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 33(1), 167-186.

Germir, HN. (2012). *Türkiye’de İstihdam Politikalarının Etkinliği*. Ankara, Adalet Yayınevi.

Güçlüoğlu, ÜM. (2017). *Türkiye istihdam analizi ve bazı makroekonomik değişkenlerin istihdam üzerindeki etkisi*. (Uzmanlık Tezi). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.

Gündoğan, N. (2013b). İşsizlik ve emek piyasası politikaları. İçinde: Gündoğan N, Biçerli MK. (Editörler), *Çalışma Ekonomisi*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayını, 156-197.

Gürsel, S. Uysal, G. (2010). *İstihdamda Dezavantajlı Grupların İşgücüne Katılımını Artırmak*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi, BETAM Research Report Series No: 04.

Hamersma, S. (2005). *The Effects of an Employer Subsidy on Employment Outcomes: A Study of the Work Opportunity and Welfare-to-Work Tax Credits*. Institute for Research on Poverty, Discussion Paper No. 1303-05.

İzmirlioğlu, Ö. (2019). *İşverenlere sağlanan sosyal sigorta prim teşviklerinin istihdama etkisi ve uygulamada karşılaşılan sorunlar: Denizli örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Kalkınma Bakanlığı. (2018a). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) İşgücü Piyasası ve Genç İstihdamı: Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara, Kalkınma Bakanlığı.

Karagöl, ET. (2010). İşsizliğin sosyal maliyeti. *Anlayış*, (84), 55–57.

Karakaya Özyer, K. Yıldız, Z. (2018). *ANCOVA- Kovaryans analizi*. <http://performansdesteksystemi.blogspot.com/2018/12/211220-ancova-kovaryans-analizi.html>, (Erişim Tarihi 02.12.2020).

Kapar, R. (2005a). Aktif işgücü piyasası politikaları. İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası. (Prof. Dr. Toker Dereli'ye Armağan), 55(1), 341-371.

Kepenek, Y. Yentürk, N. (2001). *Türkiye Ekonomisi*, 12. Basım. İstanbul, Remzi Kitabevi.

Kılıç, S. (2017). Kovaryans analizi. *Journal of Mood Disorders*, 7(1), 73-78.

Koca, D. (2016). *Türkiye’de ve dünyada kadın istihdamının boyutu ve kadın istihdam teşvikleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Koç, N. Şahin, M. (2020). Türkiye’de istihdamın artırılmasına yönelik teşvik politikalarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(75), 1294-1313.

Korkmaz, A. Mahiroğulları, A. (2007) İşsizlikle Mücadelede Emek Piyasası Politikaları. Bursa, Ekin Yayınevi.

Köklü, N. Büyüköztürk, Ş. Bökeoğlu, ÖÇ. (2006). *Sosyal Bilimler için İstatistik*. Ankara, PegemA Yayıncılık.

Kökocak, A. Yılmaz, M. Demirci, N. (2009). İşsizlik olgusu ve istihdam artırıcı stratejiler, II. Congress of International Social Scientists, Bishkek/Kyrgyzstan, 22-24 October 2008, Social, Political and Economic Search in Central Asian Societies Congress Book. s. 829-848.

Küpelı, Ö. (2014). *Pasif işgücü politikaları uygulanan kişilerin aktif işgücü politikaları yolu ile istihdama yönlendirilmesi: seçilmiş ülke örnekleri*. (Uzmanlık Tezi). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.

Lechner, M. Gerfin, M. Steiger, H. (2010). Does subsidised temporary employment get the unemployed back to work? An econometric analysis of two different schemes. https://michael-lechner.eu/ml_pdf/journals/2005_Does_Subsidised_Temporary_Employment.pdf, Erişim Tarihi 14.11.2019.

Lombardi, S. Skans, ON. Vikström, J. (2018). Targeted wage subsidies and firm performance. *Labour Economics*, (53), 33–45.

Nie, J. Struby, E. (2011). Would active labour market policies help combat high U.S. unemployment?. Federal Reserve Bank of Kansas City Economic Review, (Third Quarter 2011), 35-70.

Özdemir, V. (2014). Türkiye’de Planlı Kalkınma Deneyimleri. Marmara Üniversitesi. https://dumludag.files.wordpress.com/2013/09/ozdemir_planlama.pdf, (Erişim Tarihi 18.03.2021).

Özgören, B. (2011). *Değerler ölçeği ve kovaryans analizi*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Sapancalı, F. (2007). Türkiye’de işgücü piyasası, sorunlar ve politikalar. *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 21(2-3), 8-30.

Sosyal Güvenlik Kurumu (2017). *Sosyal Güvenlik Teşvikleri*. Ankara, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı.

Sosyal Güvenlik Kurumu (2020). İşveren Prim Oranları (01.01.2008’den İtibaren).

http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/isveren/isveren_prim_oranlari/isveren_prim_oranlari. (Erişim Tarihi 13.12.2020).

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'nın "2828 Sayılı Kanunun Ek 1. Maddesinde Yer Alan Prim Teşviki" Hakkında 2018 - 7 sayılı Genelgesi.

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'nın "4447 sayılı Kanunun 50 nci Maddesinin Beşinci Fıkrasında Öngörülen Sigorta Primi" Hakkında 2009 – 149 sayılı Genelgesi.

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'nın "4447 Sayılı Kanunun Geçici 17 nci Maddesinde Yer Alan İşveren Desteğinden Yararlanmada Yeni Uygulama" Hakkında 2017 - 24 sayılı Genelgesi.

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'nın "4447 Sayılı Kanunun Geçici 26 ncı Maddesinde Yer Alan Prim Desteği" Hakkında 2020 – 35 sayılı Genelgesi.

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'nın "4447 Sayılı Kanunun Geçici 27 nci Maddesinde Yer Alan Prim Desteği" Hakkında 2020 – 50 sayılı Genelgesi.

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'nın "4447 Sayılı Kanunun Geçici 28 nci Maddesinde Yer Alan Prim Desteği" Hakkında 2020 – 49 sayılı Genelgesi.

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'nın "6486 sayılı Kanun'da Öngörülen Sigorta Primi Teşviki Düzenlemeleri" Hakkında 2013 – 30 sayılı Genelgesi.

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'nın "Kültür yatırımları ve girişimlerinin teşvikine ilişkin 5225 sayılı Kanun uyarınca yapılacak işlemler" Hakkında 2010 – 109 sayılı Genelgesi.

Stephan, G. (2010). Employer wage subsidies and wages in Germany: empirical evidence from individual data. *Zeitschrift für ArbeitsmarktForschung - Journal for Labour Market Research*, (43), 53-71.

Teker, B. (2019). *Türkiye'de 2000'li yıllarda istihdam teşvik politikalarının işsizlik sorunu üzerindeki etkileri ve seçilmiş ab ülkeleri ile karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Türker, Ş. (2014). *Dünyada ve Türkiye’de istihdam teşvik sistemleri ve türkiye için uygulanabilir teşvik modeli*. (Uzmanlık Tezi). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, T.C. Resmi Gazete, sayı: 17863 (Mükerrer), 9 Kasım 1982.

Yıldırım, A. (2015). *İstihdam politikaları ve İŞKUR: Gaziantep ili örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Yıldız, Z. (2012). İstatiksel Tahmin ve Hipotez Testleri. İçinde: Yılmaz V. (Editör), *Tıbbi İstatistik*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayını, 182-211.